



# DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 30, İstanbul 2023, 551-586

## XVIII. YÜZYILDA YAZILMIŞ MANZUM BİR NASİHAT-NÂME: ŞEYH MÛSÂ EMÂNÎ'NİN VERDÜ'S-SÂLİHİN ADLI ESERİ

**Fakirullah Yıldız**

Dr., Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Yazma Eser Uzmanı, (*fakirullah85@hotmail.com*), Orcid: 0000-0003-1073-7949/ **PhD, Turkish Manuscripts Institution Presidency, Manuscript Expert**

### Makale Bilgisi/Article Information

#### Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 26.01.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 10.04.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.06.2023

**Yayın Sezonu: Bahar**

#### Atf/Citation

Yıldız, Fakirullah (2023), "XVIII. Yüzyılda Yazılmış Manzum Bir Nasihat-nâme: Şeyh Mûsâ Emânî'nin Verdü's-Sâlihîn Adlı Eseri", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 30, 551-586.

Yıldız, Fakirullah (2023), "A Nasihatnâme in Verse Written in the 18th Century: Verdü's-Sâlihîn by Şeyh Musa Emânî", Journal of Ottoman Literature Studies, 30, 551-586.



*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.  
This article was checked by iThenticate.*

## XVIII. Yüzyılda Yazılmış Manzum Bir Nasihat-nâme: Şeyh Mûsâ Emânî'nin Verdü's-Sâlihîn Adlı Eseri

### Özet

Ahlâkî, dinî ve tasavvufî konularda nasihat etmek ve insanları iyiye ve doğruya yöneltmek amacıyla yazılan eserler müstakil isimlerle anıldıkları gibi “nasihatnâme”, “pendnâme” ya da “öğütnâme” şeklinde de isimlendirilmiştir. Toplumla faydalı ve güzel ahlak sahibi fertler yetiştirmek adına kaleme alınan bu eserler, nasihat üslubu ile işlenmiş ve uzunluğuna göre bölümler hâlinde, hikayelerle, âyet ve hadisler desteğiyile manzum ve mensur olarak yazılmıştır. Manzum olarak kaleme alınmış nasihat-nâmelerden biri de XVIII. yüzyılda yaşamış olan Şeyh Mûsâ Emânî'nin Verdü's-Sâlihîn adlı eseridir.

Bu çalışmada öncelikle nasihat-nâme türüne ve manzum-mensur örneklerine kısaca değinilmiş daha sonra Şeyh Mûsâ Emânî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Emânî'nin *Verdü's-Sâlihîn* adlı eseri şekil ve muhteva yönüyle incelenerek eser günümüz harflerine aktarılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** XVIII. Yüzyıl, Nasihat-nâme, Şeyh Mûsâ Emânî, Verdü's-Sâlihîn..

## A Nasihatnâme in Verse Written in the 18th Century: Verdü's-Sâlihîn by Şeyh Musa Emânî

### Abstract

Works written with the aim of giving advice on moral, religious, and mystical issues and directing people to the good and the truth are called with their own names, also as "nasihatnâme", "pendnâme" or "öğütnâme". These works, which are written in order to raise individuals who are useful to the society and who have good morals, were processed with the advisory style and were written in verse and prose with the support of stories, verses and hadiths, in sections according to their length. One of the nasihatnâmes written in verse is Verdü's-Sâlihîn, written by Şeyh Musa Emânî who lived in the 18th century. In this study, first, the type of nasihatnâme and examples of verse-prose will be briefly mentioned, and then information will be given about the life and works of Şeyh Musa Emânî. Then, Emânî's work Verdü's-Sâlihîn will be examined in terms of form and content, and the work will be transferred to today's letters.

**Key Words:** XVIIIth Century, Nasihat-nâme, Sheikh Mûsa Emânî, Verdü's-Salihin.

## Giriş

Ahlâk, insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan mânevî nitelikler, huylar ve bunların etkisiyle ortaya konan iradeli davranışlar bütünü; bu konularla ilgili ilim dalı (Çağrıncı 1989: 1-9); toplumların temelini oluşturan en önemli unsurlardan biri olarak ferdin veya bir cemiyetin belli bir tarihsel dönemde belli türden eğilim, düşünce, inanç, töre, alışkanlık, görenek ve bunlarda içerilmiş olan değer, buyruk, norm ve yasaklara göre düzenlenmiş ve bu hâliyle gelenekleşmiş, yerleşmiş yaşama biçimi şeklinde tarif edilmiştir (Doğan 2004: 15-16).

Ahlâkî, dinî ve tasavvufî konularda nasihat etmek amacıyla yazılan eserlerin tarihî köklerine baktığımızda bu geleneğin İslâm öncesi dönemlere uzandığını söylemek mümkündür. Cahiliye dönemi Arap şiirinde, çok az bir yer tutan dinî konuların işlenmesi yerine, öğütler ve hikemî sözler yer almakta (Koçak 1985: 25), İslâm öncesi İran edebiyatında ahlâkî konulara yakın ilgi duyulmakta (Yıldırım 2005: 51), İslâm öncesi Türklerde ise yazılı edebiyat sahasında ahlâkî nasihatlere dair ilk ifadeler Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Abidelerinde karşımıza çıkmaktadır (Ulucan 2012: 218). Ancak sözlü edebiyat geleneğinin hâkim olduğu bu dönemde eski Türkçede savlar (Çelik 2003: 562) ile milli değerleri, şahsi değerlerin üstünde tutmayı benimseten sözlü anlatımlar (Ekici 2007: 101) olarak tanımlanan destanlar içerisinde de ahlâkî nasihatler de bulunmaktadır.

Türk edebiyatında ahlâkî eserler müstakil isimlerle anıldıkları gibi “nasihatnâme” veya “pendnâme” ya da Türkçe olarak “öğütnâme” şeklinde de isimlendirilmiştir (Kaplan 1992: 23). Sadece ahlâkî konularda değil dinî ve tasavvufî konularda da öğütlerin verildiği bu eserler nasihat üslubu ile işlenmiş ve uzunluğuna göre bazen bölümler hâlinde, hikayelerle, âyet ve hadisler desteğiyle, bazen de sadece birkaç beyitle ya da atasözleriyle verilmiştir (Kalkandelen 2015: 288).

Klasik Türk edebiyatında telif eserler kadar Arapça ve Farsçadan tercüme edilmiş eserler de önemli bir yer tutmuştur. İslâmî Türk edebiyatının ilk dönemlerinde Arapça ve Farsçadan yapılan tercümelemlerle nesir alanında önemli bir terakki kaydedilmiş, sonraki dönemlerde telif eserlerle beraber bu köklü gelenek devam etmiştir. Dinî ve ahlâkî kitaplar, nasihatnameler, siyasetnameler bu gelenek çerçevesinde sıkça tercüme edilen eserlerin başında yer almıştır (Selçuk 2017: 340).

İslâmî Türk edebiyatı sahasında güzel ahlâkî anlatmak maksadıyla yazılan ilk eserler olarak Yusuf Has Hacib’in (V./XI. yüzyıl) *Kutadgu Bilig*’i, Ahmed Yesevî’nin (ö. 562/1166) *Divân-ı Hikmet*’i, *Kutadgu Bilig*’den yarım yüzyıl kadar sonra kaleme alınan ve dönemin yöneticisine sunulmuş bir ahlâk kitabı olan Edib Ahmet Yükneki’nin Atebetü’l-Hakâyık’ı, Mevlânâ’nın (ö. 672/1273) *Mesnevî-i Ma’nevî*’si, Anadolu sahasında kaleme alınan ilk ahlâkî eser olarak gösterilir (Yeniterzi 2002: 327-342).

Cemâleddin Aksarâyî’nin (ö. 791/1388-89[?]) *Ahlâk-ı Cemâli*’si, Sinan Paşa’nın (ö. 1486) *Maârifnâme*’si, Eşrefoğlu Rûmî’nin (ö. 874/1469-70[?]) *Müzekki’n-Nüfûs*’u, Sürürî’nin (ö. 1562) *Terceme-i Zahîretü’l-Mülûk*’u, Lâmiû Çelebi’nin (ö. 938/1532) *Şerefül-İnsân*’ı, Kınalızâde Ali Çelebi’nin (ö. 979/1572) *Ahlâk-ı Alâi*’si, Bostanzâde Yahya’nın (ö.1639) *Mir’âtü’l-Ahlâk*’ı, Osmanzâde Ahmed Tâib’in (ö. 1136/1724) *Ahlâk-ı Ahmedî*’si, Muallim Nâci’nin (ö. 1893) *Mekteb-i Edeb*’i, Ömer Ferid Kam’ın (ö. 1944) *İlm-i Ahlâk*’ı, Ömer Nasuhi Bimen’in (ö. 1971) *Yüksek İslam Ahlâkı* isimli eserleri Türkçe ve mensur olarak kaleme alınan ahlâkî eserler arasında zikredilebilir.

Eşrefoğlu Rûmî’nin (ö. 874/1469-70[?]) *Risâle-i Nesâyih* adlı eseri, Şeyh İbrahim Gülşenî’nin (ö. 940/1534) *Pendnâme*’si, Taşlıcalı Yahya’nın (ö. 990/1582) *Gencine-i Râz*’ı, Za’îfî’nin (ö. 964/1557) *Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyih*’ı, Gelibolulu Mustafa Âli’nin (ö. 1008/1600) *Nasîhatu’s-Selâtin*’i, Şemseddîn Sivasî’nin (ö. 1006/1597) *Mirâtü’l-Ahlâk*’ı, Nev’î-zâde Atâî’nin (ö. 1045/1635) *Nefhatü’l-Ezhâr*’ı, Nâbî’nin (ö. 1124/1712) oğlu Ebu’l-Hayr Mehmed Çelebî için yazdığı ve nasihatnâme türünün edebiyatımızda en tanınmış örneklerinden biri olan *Hayriyye-i Nâbî*’si, Sünbülzâde Vehbî’nin (ö. 1809) oğlu Lutfullah’a nasihatlerini aktardığı *Lutfiyye*’si ve

bu makalenin konusunu teşkil eden Şeyh Mûsâ Emânî'nin 1155/1742-43 tarihinde kaleme aldığı *Verdü's-Sâlihîn*'i manzum olarak yazılmış ahlâkî eserlerdendir.

## 1. Şeyh Mûsâ Emânî'nin Hayatı

Doğum ve vefat tarihleri hakkında kaynaklarda herhangi bir bilginin mevcut olmadığı Emânî'nin hayatına ait bilgiler eserlerinden öğrendiklerimizle sınırlıdır. *Nûr-ı Vehhâc* adlı eserinde adı Şeyh Mûsâ Emânî olarak kaydedilirken diğer eserlerinde ise sadece Emânî olarak geçmektedir. *Nûr-ı Vehhâc* adlı eserinde babasının adının Ahmed olduğunu ifade eden Şeyh Musa Emânî, doğum yerinin bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Zağra-i Atık (Stra Zagora) kazasına bağlı Husâm Şâh Ganî (Odman Baba) yakınlarındaki Hasköy'ün üst taraflarında bulunan Oruçlar köyü olduğunu ifade etmiştir (Asağ 2017: 23).

Eserlerinde Mısır'a gittiğini, Kahire'de Ezher'e yakın bir mahallede bir süre kaldığını ifade eden Şeyh Mûsâ Emânî, buradan Kudüs'e geçtiğini ve orada üç yıl kaldığı bilgisini vermiştir. Kudüs'te pek çok türbe ve makamı ziyaret ettiğini belirten Şeyh Mûsâ Emânî, bu seyahatlerinde pek çok ilim sahibinden ve eserden istifade ettiğini bildirmiş, ayrıca nâsîh olup halka nasihatlerde bulunmak için de buralarda çok dua ettiğini ifade etmiştir (Asağ 2017: 24).

Şeyh Mûsâ Emânî *Nûr-ı Vehhâc* adlı eserinde, bu seyahatlerin sonunda bir divân yazmak arzusu ile doğduğu köye yakın Çırbân kasabasına döndüğünü ifade etmiştir. Kayıtlardaki künyesinde Celvetî ifadesi bulunan Edirne Selimiye Camii İmamı Merzifonî Mehmed Efendi'den aynı eserinde "Şeyhimiz" diye bahsetmesinden yola çıkılarak Şeyh Mûsâ Emânî'nin de Celvetî olduğu belirtilmiştir (Asağ 2017: 25-26).

## 2. Eserleri

**2.1. Ravzu'l-Vârisîn:** Kırk beyitlik bu eserinde Emânî, on üç başlık altında İslâm miras hukukuna ait kaideleri vermiştir (Asağ 2017: 31).

**2.2. Hücetü'l-Huccâc ve Netâcü'l-Menâsik:** Şeyh Mûsâ Emânî, nüshalarına ulaşamayan bu eser hakkında, *Nûr-ı Vehhâc*'da bilgi vererek eserin varlığından okuru haberdar etmektedir. *Nûr-ı Vehhâc*'ın hacca dair faslında adı geçen bu eserin isminden hareketle menasik türünde olduğu söylenebilir (Asağ 2017: 13).

**2.3. Verdü's-Sâlihîn:** Makalenin konusu olan bu eser aşağıda ilgili başlık altında incelenecektir.

**2.4. Hediyyetü'l-Muhlisîn:** Atatürk Kitaplığı'nda bulunan eser OE Yz 504 demirbaş numarası ile kayıtlı mecmua içinde 164b-165b varakları arasında yer alan küçük hacimli bir risaledir. Eserde Sübhâneke duasının manası verilmiş ve dua kısaca izah edilmiştir (Asağ 2017: 31-32).

**2.5. Nûr-ı Vehhâc:** Şeyh Mûsâ Emânî, bu eserini ilki 1164/1750-51'de manzum, ikincisi ise 1169/1755-56 tarihinde manzum-mensur karışık olmak üzere iki defa kaleme almıştır (Asağ 2017: 33). Elli fasıldan (Asağ 2017: 34) oluşan bu eserin ilk hali 1468 beyitten oluşurken, "tecdîd" edilmiş hali olan ikinci metinde beyitlerin bir kısmı çıkarılmış, yeni beyitler eklenmiş, bazı beyitlerin bir kısmı değiştirilmiş ve beyit sayısı 1834'e ulaşmıştır. Ayrıca her faslın sonuna mensur bölümler eklenmiştir (Asağ 2017: 39-51). Kendisini nâsîh olarak tanıtan (Asağ 2017: 24) Şeyh Mûsâ Emânî, elli fasıldan oluşan *Nûr-ı Vehhâc*'da dînî ve ahlâkî konularda nasihatlerde bulunmuş ve bu nasihatlerini, Kur'an-ı Kerim'den ayetler, Hz. Peygamber'in (s.a.v) hadisleri, peygamber kıssaları, sahabe hayatından örnekler ve bazen muhtelif hikayelerle izah etmiştir (Asağ 2017: 69-101).

## 3. Verdü's-Sâlihîn

### 3.1. Verdü's-Sâlihîn'in Adı ve Telif Tarihi

Şeyh Mûsâ Emânî, dînî-ahlâkî nasihatlerde bulunduğu eserinin adının *Verdü's-Sâlihîn* olduğunu şu beyitte açıkça belirtmiştir:

Toğdı zihnimden bu verd oldı küşâd  
Kondı *Verdü's-Sâlihîn* aña hoş ad (İÜ-TY-6365, 4b)

*Verdü's-Sâlihîn*'i 1155/1742-43 tarihinde telif ettiğini ise eserin son beytinde ebced ile vermiştir:

Yaz bu târihe bu mecdü'l-hâzırîn [1155/1742-43]  
Büy-ı rahmet oldı *Verdü's-Sâlihîn* (İÜ-TY-6365, 30a)

### 3.2. Verdü's-Sâlihîn'in Nüshaları

*Verdü's-Sâlihîn*'in tespit edebildiğimiz tek nüshası İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Türkçe Yazmalar bölümü 6365 demirbaş numarada kayıtlıdır. Eser adı ilgili demirbaş numarasında sehven *Virdü's-Sâlihîn* olarak kaydedilmiştir. *Verdü's-Sâlihîn* 68 varaklı bu mecmuanın 1b-30a varakları arasında bulunmaktadır. Mecmuanın 32b varağında 68b varağına kadar Yazıcızâde'nin *Muhammediyye*'sinden bölümler mevcuttur. Harekeli nesih yazı ile kaleme alınan mecmuanın her sayfasında 15 satır bulunmakta olup bu nüsha çalışmamızda İÜ-TY-6365 olarak isimlendirilmiştir.

### 3.3. Verdü's-Sâlihîn'in Dil ve Üslûbu

Eserleri incelendiğinde iyi bir eğitim aldığı anlaşılan Şeyh Mûsâ Emânî, bunun bir neticesi olarak Arapça ve Farsçaya hakim olduğunu Arapça ve Farsça yazdığı beyitlerle de göstermiştir (Arapça ve Farsça beyitler için bk. *Verdü's-Sâlihîn*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 6365, 3b, 4a, 4b, 12a, 12b, 16b, 20b, 27a, 27b). Kendini "nâsîh" olarak tanımlayan Şeyh Mûsâ Emânî, diğer eserlerinde olduğu gibi *Verdü's-Sâlihîn*'de de sade bir Türkçe kullanmayı tercih etmiştir.

805 beyitten oluşan ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eser, aruzun *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıplarıyla yazılmıştır. Eserde ilgili beyitlerle hangi âyet veya hadîse telmihte bulunduğu müellif -ya da müstensih- tarafından varak kenarlarında gösterilmiş, tarafımızdan bu telmih olunan âyet ve hadisler dikkate alınıp ilgili beyte dipnot olarak düşülmüştür.

Emânî *Verdü's-Sâlihîn*'de yer yer Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait (irgürmek, sımak, yarlıgamak, key, iltemek, tamu, bular, gökçek, katı, kamu, ol-ısar, öğren-üben, eyle-gil, var-üben, dey-ıser, umar-ven vb.) kelime ve ekler de kullanmıştır:

'İlm-i hâli **öğrenüben** bulasın  
Hağ katında tâ ki 'âbid olasın (İÜ-TY-6365, 6b)

Didi varup ümmetimi göreyim  
Hem niyâzın Tañrı'ya **irgüreyim** (İÜ-TY-6365, 10b)

Cennet içre bir depe kim **olısar**  
Serçe şekli cümle anda **çalısar** (İÜ-TY-6365, 14b)

Süre süre **ilteler** cebbâneye  
Uğradılar göresin dağı neye (İÜ-TY-6365, 19a)

### Verdü's-Sâlihîn'in Kaynakları

Şeyh Mûsâ Emânî, *Verdü's-Sâlihîn*'de başta Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadisleri olmak üzere pek çok kaynaktan yararlanmış ve bazılarının isimlerini metnin dibacesinde açıkça belirtmiştir (İÜ-TY-6365, 4b-5b). Bunlar; *Minhâcü'l-Âbidîn* (Karlığa, 1996: XIII/518-530), *Mir'âtü'l-Ahlâk* (Toker 2015: 18) ve *Bustânü'l-Ârifîn*'dir (Yılmaz 1992. VI/475).

Metnin kaynaklarının başında Kur'an-ı Kerim gelmektedir. Şeyh Mûsâ Emânî ilgili fasılda verdiği nasihatlerin izahı için âyetlere bazen doğrudan bazen de iktibas ve telmih yolu ile yer vermiştir. İhlas Suresi'nin yer aldığı aşağıdaki beyitler bu iktibaslara örnektir:

Ol şifât-ı **kul hüva'llâhu ehad**  
Oldurur dillerde **Allâhu's-şamed**

**Lem yelid evvel ve lem yüled ebed**  
**Hem ve lem yekün lehū küfven ehad (İÜ-TY-6365, 2a)**

Şeyh Mûsâ Emânî'nin telmih yolu ile yer verdiği âyetlere ise aşağıdaki beyit örnek verilebilir. Zümer Suresi 9. âyette<sup>1</sup> geçen "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu" ifadesinin telmih yolu ile yer aldığı beyit şöyledir:

Kibriyâdan korkmaz illâ 'âlimün  
Hem müsâvî olamazlar câhilün (İÜ-TY-6365, 7b)

Şeyh Mûsâ Emânî, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerine de yukarıdaki âyet örneklerinde olduğu gibi gerek doğrudan gerek iktibas gerekse telmih yolu ile pek çok defa yer vermiştir.

Şeyh Mûsâ Emânî'nin eserinin dibacesinde adını verdiği kaynaklarına ise Gazzâlî'nin *Minhâcü'l-Âbidîn* eseri örnek verilebilir. Emânî, eserin ilk faslını Gazzâlî'nin *Minhâcü'l-Âbidîn* eserindeki "yedi engeli" üzere tertip etmiştir. Gazzâlî'nin "ilim geçidi", "tevbe geçidi", "engeller geçidi", "kazâlar-belâlar geçidi", "sebepler geçidi", "âfetler geçidi", "hamd ve şükür geçidi" başlıklarından (Gazzâlî 1968:13) yola çıkarak aynı konuları ilk fasılda "hicâb" başlıkları ile ele almıştır.

#### **3.4. Verdü's-Sâlihîn'in Muhtevası**

Şeyh Mûsâ Emânî, beş fasıl üzere tertip ettiği *Verdü's-Sâlihîn*'in giriş kısmında klasik tertip üzere besmele, hamdele ve salveyle başlamış, ilk beyitten itibaren yedi beyit ile bismelenin hikmetlerini izah etmiş ve bu arada bir de vefke (Çelebi 2012: XLII/605/607) yer vermiştir.

Emânî 2b'de bir münacat, 3a'da "Muhammed" redifli bir na't, 3a'nın sonundan itibaren dönemin sultanı I. Mahmud'a bir medhiye kaleme almıştır. Bu medhiyede ayrıca Vezir Ali Paşa'yı<sup>2</sup> (ö. 1758) da anmıştır. 3b ve 4a'da İstanbul ve İstanbul halkı için dua içerikli medhiye yazan Şeyh Mûsâ Emânî, yine 4a'da verdiği nasihatların insanlara ulaşması, faydalı olması ve eserin tamamlanabilmesi için Allah'tan yardım talep ettiği bir bölüme yer vermiştir. Sonrasında mukaddime bölümüne geçmiş ve burada eserin telif sebebi, muhtevası ve kaynakları hakkında bilgi vermiştir. Eserin mukaddime kısmında içerikleri hakkında bilgi verdiği beş faslın muhtevası aşağıdaki gibidir:

**Birinci Fasıl:** Şeyh Mûsâ Emânî, bu faslın dibacesinde İmam Gazzâlî'nin *Minhâcü'l-Âbidîn* adlı eserinden istifade ettiğini belirtmiş ve *Minhâcü'l-Âbidîn*'de geçen yedi engeli, yedi hicab üzerinden "tefsir" edeceğini ifade etmiştir (İÜ-TY-6365, 5b-12b). Bu hicapların muhtevası şöyledir:

Birinci Hicab: İlim öğrenmenin ehemmiyetinin ele alındığı bu bölümde ilim öğrenmenin önemi "cahil bir âbid ile âlim bir fasık"ın hikayesi üzerinden örneklendirilerek anlatılmıştır (İÜ-TY-6365, 6b-7b). İkinci Hicab: Bu bölümde "tevbe"nin ehemmiyeti üzerinde durulmuştur (İÜ-TY-6365, 7b-8a). Üçüncü Hicab: Bu bölümde "dünya, halk, nefis ve şeytan"ın insanın manevî tekamülü önünde nasıl engel oldukları ele alınmıştır (İÜ-TY-6365, 8a). Dördüncü Hicab: Bu bölümde rızka tevekkül etmek, belaya sabır ve kazaya rıza göstermek gerektiği, varlıklı ve muttakî bir şahsın şeytanın verdiği felaket haberlerine aldanmamasının anlatıldığı bir hikaye ile somutlaştırılmıştır (İÜ-TY-6365, 8b-9a). Beşinci Hicab: Bu bölümde "kendini beğenmişlik ve riya"nın şiddetli gazaba uğramaya sebep olduğu ele alınmıştır. Bu hal, bir dervişin yıllarca çöllerde ibadet etmesi sonucu kerametler gösterirken benlik göstermesi sonucu nasıl gazaba uğradığının anlatıldığı bir hikâye ile örneklenmiştir (İÜ-TY-6365, 9a-10a).

<sup>1</sup> Telmihde bulunulan âyet şudur: (Bu adam mı,) yoksa âhret kaygısıyla ve rabbinin rahmetine nâil olma ümidiyle gece vakitlerinde secde ederek, ayakta durarak kendini ibadete veren kişi mi (daha iyi)?" De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!" Doğrusu ancak akıl iz'an sahipleri bunu anlar. Zümer 39/9.

<sup>2</sup> Mahmud I'nin vezirlerinden Hekimoğlu Ali Paşa (ö. 1758).

Altıncı Hicab: Bu bölümde Cenab-ı Hakk'ın takdirine rıza göstermenin ehemmiyeti üzerinde durulmuş ve bu halin önemi Mûsâ aleyhisselam ve bir derviş arasında geçen kıssa örneği ile ele alınmıştır (İÜ-TY-6365, 10a-11b). Yedinci Hicab: Bu bölümde hamd ve şükretmenin, kulun işlerini Allah'a ısmarlamasının önemi üzerinde durulmuş, ayrıca Süleyman aleyhisselam ile sevdiğine kavuşmak için dağları delme gayretindeki bir karıncanın muhaveresine yer verilmiştir (İÜ-TY-6365, 11b-12b).

**İkinci Fasıl:** Bu fasılda iman sahiplerinin ölüm anı, ruhun bedenden ayrılışı esnasında yaptığı serzenişler, ölüm sonrası cennetteki yerlerini görmeleri, ruhların makamları (Birinci makam: Peygamberlerin makamı. İkinci Makam: Bütün müminlerin makamı. Üçüncü Makam: Küçük yaşta ölen müslüman çocuklarının makamı. Dördüncü Makam: Kâfirlerin makamı. Beşinci Makam: Küçük yaşta ölen kâfir çocuklarının makamı.), müminlerin Hz. Peygamber'in (s.a.v.) öncülüğünde toplanması ve cennete girmeleri, cennet meleklerinin onları karşılaması, herkesin yakınları ile buluşması, yakınları tevbesiz ölenlerin üzüntüleri ve daha sonra tevbesiz ölenlerin de Allah tarafından affedilmesi anlatılmıştır. Şeyh Mûsâ Emânî, bu bölümde ayrıca ahirette Hz. Peygamber'e (s.a.v.) arz edebilmek ümidi ile yazdığını söylediği "Muhammed" redifli bir na'ta da yer vermiştir (Asağ 2017: 29).

**Üçüncü Fasıl:** Bu fasılda dünyada iken harama bulaşmış ve ölürken kendilerine tevbe nasip olmamış kimselerin hâli anlatılmıştır. Bunlar mahşer alanında güneş altında beklerler ve ardından da cehenneme gönderilirler. Burada türlü azaplara dâcâr olur ve Cebrâil'den hâllerini Hz. Muhammed'e (s.a.v.) anlatmasını isterler. Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Cenâb-ı Hakk'a yalvarması ile onlar da affedilir (Asağ 2017: 29).

**Dördüncü Fasıl:** Bu fasılın başında kötü insanlarla dostluğun kişiye zarar vereceği, bu tür dostlukların insanların ibadetlerini hükümsüz kılacağı, insanların arasına çok karışmamak gerektiği ve Allah'ın has kullarının yalnızlar olduğu ifade edilmiştir. Fasılın devamında Hz. İsâ (a.s.) devrinde yaşamış Cerîh'in hikâyesi mesnevi nazım şekliyle anlatılır. Bu hikâyede, olay örgüsü şöyledir:

Dağdan taşıdığı odunları satan Cerîh'in, şahit olduğu bir ruhbân gibi dağlarda ibadet etmek istemesine karşılık annesinin müsâde etmemesi ve Cerîh'in annesine rağmen ruhbân olması, çok ibâdet ederek Cerîhu'l-'abîd lakabını alması ve sonrasında türlü kerametlere sahip olması anlatılır. Hikâyenin devamında Cerîh'e annesinin beddua etmesi ve bedduanın neticesinde bir cariye ile zina ettiği iftirasına maruz kalarak kendisine yakılma cezasının verilmesi, nihayetinde Cerîh'in bütün bunların başına neden geldiğini anlaması ve annesi ile helalleşmek istemesi, Hz. İsâ'nın (a.s.) gelmesi ve Cerîh'e günahsız olduğunu bildirmesi, Hz. İsâ'ya (a.s.) Cerîh hakkında vahiy gelmesi ve Cerîh'in cariyenin karnındaki bebeğe "Benden mi olursun?" diye sorması, bebeğin dile gelerek babasının kim olduğunu söylemesi ve bu duruma şahit olan pek çok kişinin iman etmesi ve Hz. İsâ'nın (a.s.) Cerîh için dua etmesi ile hikâye son bulur.

Hikâyenin ardından Hz. Peygamber'in (s.a.v.) na'l-i şerifi için yazılmış bir manzumeye ve na'l-i şerif resmine yer verilmiştir (Asağ 2017: 29-30).

**Beşinci Fasıl:** Bu fasılda, cennet ehlinin sahip olacağı nimetler ve bunlar arasında en mühimi olduğu belirtilen "Allah'ın cemâlini görme" nimetinin nasıl gerçekleşeceği anlatılır. Ardından Bel'âm b. Bâ'ûrâ'ya müridlik etmiş bir şeyhe gelen genç bir dervişin hikâyesine yer verilmiştir (Asağ 2017: 30-31).

## Sonuç

Eserlerinde verdiği bilgiler dışında kaynaklarda hayatı hakkında bilgi bulunmayan Şeyh Mûsâ Emânî, XVIII. yüzyılda yaşamış ve nasihat-nâme türünde eserler kaleme almıştır. Bu minvalde yazdığı eserlerinden biri olan *Verdü's-Sâlihîn*'i mesnevi nazım şekliyle tanzim etmiştir. Beş bölümden oluşan eserde Şeyh Mûsâ Emânî, dinî-ahlâkî eserlerden istifade etmiş ve eserini halka yönelik yazmıştır. 1155/1742-43 tarihinde telif edilen *Verdü's-Sâlihîn*'de ilim öğrenmenin ehemmiyeti; tövbenin önemi; dünya, halk, nefis ve şeytanın insanın manevi tekamülü önünde nasıl birer engel oldukları; rızka tevekkül etmek, belaya sabır ve kazaya rıza

göstermek; kendini beğenmişlik ve riyanın şiddetli gazaba uğramaya sebep olduğu; Cenab-ı Hakk'ın takdirine rıza göstermenin ehemmiyeti; hamd ve şükretmenin, kulun işlerini Allah'a ısmarlamasının önemi; iman sahiplerinin ölüm anı, ruhun bedenden ayrılışı esnasında yaptığı serzenişler; ruhların ölüm sonrası cennetteki yerlerini görmeleri ve makamları; tövbe nasip olmamış kimselerin ahiretteki halleri; kötü insanlarla dostluğun kişiye zarar vereceği gibi konular işlenmiştir.

Bu çalışmada, Şeyh Mûsâ Emânî tarafından 1155/1742-43 tarihinde kaleme alınan *Verdü's-Sâlihîn* adlı manzum nasihat-nâme şekil ve muhteva yönünden incelenmiş, müellifin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş ve eserin transkripsiyonlu metni okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

## VERDÜ'Ş-ŞÂLİHİN

[1b]

**Hâzâ Kitābu Verdi 'ş-Şâlihîn**

**Bismi 'llâhi 'r-raḥmâni 'r-raḥîm**

*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

İftitâh olur her iş bi'l-besmele  
Ebter olmaz her bir iş bi'l-besmele<sup>3</sup>

Çün odur zât u şifât-ı Zü'l-Celâl  
Ol nehirde akdı deryâ-yı kemâl

Heybetinden iki şakḳ oldu kalem  
'Âciz oldu yazmasında pür-elem

Ma'nisi yüz dört kitâbın andadır  
Aña anı rütbesi gör kıandadır

Oldı her ḥarfinde bir kenz-i nihân  
Kim bahâ olmaz aña milk-i cihân

Ḥırz-ı bismi 'llâhdır hizbü'l-'azîm  
Cünne-i ğayyâ-yı nîrân-ı caḥîm

İbtidâsı yok kelâmu 'llâhdır ol  
İntihâsı yok selâmu 'llâhdır ol

Men bende-i lâ-ilâhe illa 'llâhem  
Ber dîn-i Muḥammed Resûlullâhem<sup>4</sup>

Ḥaḳḳ'a ḥamd ile Resûline selâm  
Ber-devâm üzre ola her şubḥ u şâm

Vasf-ı lâ-ilâhe illa 'llâh diyem  
Hem Muḥammedun Resûlu 'llâh diyem

On ikişer ḥarf ile bulmuş kemâl  
Nokta kondurmak muḥâl-ender-muḥâl

Bu ḥurûfı bunda teksîr eyleyem  
Vefḳ idüben ḥayrı iksîr eyleyem

Dilerim bu nazmı nef'i 'âm ola  
Okuyana yazana in'âm ola

Kılayım yâd olmak için bir eser  
Başına tâc ide aşḥâbu's-sefer

[2a]

Cân u dilden anı âşâr eyledim  
Kenz-i mestûr idi izḥâr eyledim

Anuñ ile 'arz-ı ḥâcât eyleyem  
Yüz sürüp Ḥaḳḳ'a münâcât eyleyem

Bu kitâb içre bu vefḳ buldı nizâm  
*Ḥizb-i Verdü'ş-Şâlihîn* oldu be-nâm

ل	و	ا	ل	ه	ا	ل	ل	ا	ل	ا	ه	ل
س	ل	و	ا	ل	ه	ا	ل	ل	ا	ل	ا	ه
ا	س	ل	و	ا	ل	ه	ا	ل	ل	ا	ل	ا
ر	ا	س	ل	و	ا	ل	ه	ا	ل	ل	ا	ل
ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل	ه	ا	ل	ل	ا
د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل	ه	ا	ل	ل
ل	د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل	ه	ا	ل
م	ل	د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل	ه	ا
ل	م	ل	د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل	ه
ل	ح	ل	م	د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل
ه	ح	ل	م	د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا	ل
م	ه	ح	ل	م	د	ا	ر	ا	س	ل	و	ا
ل	م	ه	ح	ل	م	د	ا	ر	ا	س	ل	و

<sup>3</sup> Besmele ile (Allah'ı anarak) başlanmayan her anlamlı söz veya iş, bereketsizdir. (İbn Hanbel, Müsned, 2/360) hadisine telmihte bulunulmuştur.

<sup>4</sup> Bu beyitte vezin değişmektedir.



Hem bu vefk olduğı dār olsun emīn  
Artura rızkın o Ḥayru'r-rāzıkīn

Ol şıfāt-ı *kul hüva'llāhu ehad*  
Oldurur dillerde *Allāhu's-şamed*

*Lem yelid evvel ve lem yüled ebed*  
Hem *ve lem yekün lehü küfven ehad*

[2b]

Andan ister hācetin şāh u gedā  
Hīç aña vācib degil nesne edā

Bunda destiñ kaldurup eyle niyāz  
Tā ki maqsūduñ vire ol bī-niyāz

**Fi'l-vaşfi ve'l-münācātī ilā men yeğziyü'l-  
hācāt**

*Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*

Leke'l-ālā'ü ve'n-ne'mā ilāhī  
Leke'd-dünyā leke'l-uğbā ilahī

İlāhī yā İlāhī yā İlāhī  
Leke'l-ülā leke'l-uğrā İlāhī

İki 'ālemde luğfıñdır niyāzım  
Meded senden umarven yā İlāhī

Laṭīf ismiñ ider göñlüm tesellī  
Diriğ olmaz 'aṭāñ hāşā İlāhī

Hüva'llāhü'l-lezī a'tā vü ağnā  
Dü 'ālem kıl bizi ihyā İlāhī

Aña kimiñ olur çün ü çerāsı  
Ya cebren kim olur ebhā İlāhī

Limā lem yef'alu'llāh kim deyiser  
Ve lā-büdd yef'alu'llāh yā İlāhī

İlāhī derdimiñ dārūsını vir  
Kılam şālihlere büşrā İlāhī

Açuvir dīde-i göñlüm görem tā  
Ma'ārif defterin cehrā İlāhī

Avāzımlu neşāyiğler dürer-bār  
Yazam ihvānıma ṭurrā İlāhī

Luṭuf himmet kerem nı'met senüñdür  
Ki sensin maqsādu'l-ağşā İlāhī

Hidāyet kıl Emānī derdimende  
Bi-sırrı'l-Muşṭafā Ṭahā İlāhī

[3a]

**Fī na't-i seyyidi'l-kevneyn ve resüli's-  
şağaleyn şalla'l-lahü 'aleyhi ve sellem**

*Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*

Muḥammed dilde maḥbübüm Muḥammed  
Benim fi'l-külde maṭlübüm Muḥammed

Ḥayā vü ḥilm ile ḥulğ ile Aḥmed  
Bu levḥ-i dilde mektübüm Muḥammed

Meliḥü'l-ḥüsn odur fī mā-siva'llāh  
Eyā iy vird-i mergübüm Muḥammed

Dirildi Yūsuf'ım bu Mısr-ı dilde  
Mücellā 'ayn-ı Ya'ğüb'ım Muḥammed

Resülu'llāh ki yoğdur hīç mu'ādil  
Ve yā iy sidre vü ṭübüm Muḥammed

Senüñ ol gül cemāliñ ögmeden ḥüb  
Ne söz var ḥüblara ḥübüm Muḥammed

Velīler buldılar ağşā'l-merātib  
Didiler cümle mensübüm Muḥammed

Lede'l-ümmet mu'allā iftiḥārıñ  
Medḥiñdir bu uslübüm Muḥammed

O zāt-ı pür-kemāliñdir ḥayālim  
Bu sīnem içre maḥbübüm Muḥammed

Livā'ü'l-ḥamdıñ ārzūsına yandım  
Bu ārzü içre pür-zübüm Muḥammed

Luṭufdur na'tiñi yazmak okumak  
Dimāğım 'ıtrı meşmübüm<sup>5</sup> Muḥammed

Hemīşe iy Emānī vir şalātı  
Di her dem saña mensübüm Muḥammed

**Fi'd-du'āi li-sulṭāni'bni's-sulṭān es-  
sulṭānu'l-ğāzī Maḥmūd Ḥān**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Yā İlāhī ol Muḥammed ḥurmeti  
Vir Emīrü'l-mü'minīne nuşreti

<sup>5</sup> Müellif "meşmüm" kelimesini "meşmüb" şeklinde yazmış ve ilgili varağın derkenarına bunu -bā'nun mīm'e kalb edildiğini- açıklayan bir not yazmıştır. Bk. vr. 3a.

[3b]

Şāh-ı 'ālem ḥāzret-i Maḥmūd-ı Hān  
'Aşrımız sultānı ğarrā-yı cihān

Bir kaşīde söylerüz biz lā-cerem  
Ez berāy-ı ol imām-ı muḥterem

تبسم ثغرالمجد مذ لاح فجره  
فامحى غموم الجور بالعدل فخره

جميل المحيا حاز حسناً وبهجةً  
فاغنى عن النبراس للناس بدره

اعار الغوالى عرفه طيب نشرها  
فصار على الافاق يعبق نشره

وزير على باشا له فى اوانه  
بافعاله المحمود قد عز نصره

ومولى ملوك الارض غرباً و مشرقاً  
وبالامن اثنى الخير بر ويحره

فلا زال محفوظاً عزيزاً مؤيداً  
على كيد اعداء بفتح يسره

امانى رعاة للبرايا و ملجاء  
امير كبير طال فى المجد عمره<sup>6</sup>

**Fī du'a'i medine-i İstānbül ve ehliḥā  
mine'l-mü'minīne ve'l-mü'mināt**

**Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün**

<sup>6</sup> Onun fecri doğduğundan beri şerefine, büyüklüğün ağzında bir tebessüm belirdi. Onun övüncü cevri bulutlarını yok etmiştir. O güzel cemal, hüsün ve behçetten pay sahibi olmuştur. Onun bedri insanları kandil ve lambalardan müstağni kılmıştır. Fazilet sahibi olanlar ödünç olarak ona kokularını verdi. Böylece onun kokusu ufukları bürüdü. Vezir Ali Paşa, onun nusreti övülmüş fiilleriyle izzet kazanmıştır. Batı ve doğunun efendilerinin efendisi! Kara ve deniz onun eminliğiyle hayrı övmüştür. Onun kolay fetihleriyle düşmanlarının tuzağına karşı, korunmuş, izzetli ve müeyyedir. Kendisine sığınanlara ve halka karşı pek güvenilirdir. Büyük bir emirdir ki ömrü mecd içinde geçsin.

İlāhī şehr-i İstānbül ser-ā-pā  
İlā-yevmi'l-ḳıyām olsun hüveydā

Ḥudāyā ehl-i İslām'ı bol olsun  
Çün oldur ḥızb-i a'zam berr u baḥrā

Olur ḥor u ḥaḳīr anı gören ḥor  
Daḫi 'ilm u edebden ol mu'arrā

Odur kān-ı 'ulūm u dīn u ādāb  
Felā zāle'smühū 'izzen ve naşrā

Odur ḥırz-ı İlāhī her belāda  
Zemīn üzre o bir tuğrā-yı ğarrā

[4a]

Veliyy-i ni'metidir her bilādiñ  
Müfessirler muḥaddisler müheyḳā

Maḥall-i encümendir ğāziyāna  
İlāhī eyleme şemlin mühennā

Ḥafīdir ḥavf-ı ḥaşmetden 'uyūbı  
Şeni'ul-fi'l olımaz kimse ceḥrā

Ne zemm idem ne daḫl u ne te'arruz  
Velī medḫ iderem ḳamuyı turrā

Odur bir sedd-i İskender 'aduvya  
O virür ehl-i İslām'a meserrā

Emānī emn ola dā'im Siṭānbül  
Ḳıla Ḥaḳ şerr-i düşmenden müberrā

**Fī ṭalebi'l-i'āneti mine'l-Vehhāb li-itmāmi  
hāze'l-kitāb**

**Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün**

Yā İlāhī luṭf idüp eyle kerem  
Ḳullarıña eyleyem pend-i ehem

İşidenler ḥayrını ḥāş eylesün  
Cümle a'mālinde ihlāş eylesün

Sen 'ināyet eylegil yā Müste'ān  
Bu kitābım ola bir gevher-feşān

Armağanım ola şāliḫ ḳullara  
Ber-güzār olsun ḳamu maḳbüllere

Saḅa lāyık ḥızmete minhāc ola  
Niçe 'aşıḳlar buña muḥtāc ola

'Afv u ğufrān umarım yā Rabbenā  
Bī't-tazarru' ve'n-niyāz budur du'a

اللهم أنت وليّ في الدنيا والآخرة توفّني مُسليماً وألحقتني  
بِالصّالحين<sup>7</sup>

### Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

خدایا از تو ترسم از تو خواهم  
عطایا میرسد چون از تو باهم

#### [4b]

مددرس من که را جستم الهی  
بغفلت رفته روز و سال و ماهم

کریمای روز روستاخیز محمد  
بفرمان تو باشد ان پناهم

بخواهم در گزر جرمم بجاهش  
اگر پنهان اگر یا رب گواهم

ثرا تا با ثریا پر گناهام  
همه غفران حق شد قبله گاهم

امانی میکشد گلبنگ بالا  
بایمانم ببر انجا الهام<sup>8</sup>

### Hāzā muḩaddimetü'l-kitāb ve dībācetü'n- nazmi'l-müsteḩāb

#### Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Lem-yezel Mevlā'durur ma'būdımız  
Cümleden a'lā O'dur maḩşudımız

Bizlerüz ḩālū belānuñ ḩā'ili  
Bizlerüz 'izz u 'ulānuñ nā'ili

<sup>7</sup> Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! **Dünyada da âhirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!"** Yûsuf, 12/101.

<sup>8</sup> Ey Allahım! Ben senden korkar ve senden isterim. Zira ihşanlar senden herkese ulaşır. İlahî! İmdadıma yetişecek birini aradım ve böylelikle gafletle geçti gün, ay ve yıl(lar)ım. Ey Kerim! Yarın mahşer günü senin emrinle Hazret-i Peygamber -salallâhu aleyhi ve sellem- benim imdadıma yetişsin. O'nun hatrına benim açık ve gizli bütün günahlarımı bağışla. Yerden göğe kadar günah içindeyim. Fakat Hakk'ın mağfireti bana kiblegah oldu. Emâni yüce gülbangı çeker: Allahım! Beni imanla oraya ulaştır.

Evvelâ lâzımdurur kim söyleyem  
Nazmımuñ dībācesin şerḩ eyleyem

Derdimiñ derdi deşildi ber-ḩarār  
Göñlümüñ verdi açıldı aşikār

Ṭoğdı zihnimden bu verd oldı küşād  
ḩondı Verdü'ş-Şālihün aña hoş ad

Oḩuyanlar diñleyeñler cān ile  
Dilerem yā Rab göçe İmān ile

Pes bu nazmı eyledik biz beş fuşul  
Nitekim güllerde vardır beş uşul

Faşl-ı evvel bildürür yedi ḩicāb  
Baḩş ider 'ābidlere yüz biñ kitāb

İy göñül buña mülāzım olasın  
ḩande ṫā'at ḩandesin sen bilesin

#### [5a]

Görürüz ekşer 'ibādāt eyleyen  
İftihār-ı bezm-i ṫā'at eyleyen

Geçmemiş seb'u'l-ḩicābı gönli sīr  
Ḓarre'-i ṫā'at ider ol bī-ḩabīr

Bilürem diyende var yüz biñ ḩaṫā  
Bilmeyen nice olur vā-veyletā

Faşl-i şānī bildürür aḩvālimüz  
Ol beḩāya 'azm idince ḩālimüz

Bu 'azīz cān ile ten ḩāli n'ola  
Hem sa'īdiñ anda aḩvāli n'ola

Faşl-ı şālis olıcaḩ anda 'ayān  
Eşḩıyālar ḩālini eyler beyān

Göresin ehl-i kebā'ir n'oliser  
Ṭamunuñ fevḩıne nice ṫoliser

Faşl-ı rābī' zem ider aşḩābıñı  
Bu cihānda sevdügiñ aḩbābıñı

Dost u düşmenden teferrüd ḩılasın  
Daḩi dünyādan tecerrüd olasın

Bā-münāsib Faḩr-ı 'Ālem Muşṫafā  
Na'l-i pākini görüp alḒıl şafā

Faşl-ı ḩāmisde tamām olur ḩitāb  
Pes liḩāu'llah olur anda ḩitāb

Hem hitâmu misk olur qalmaz cevâb  
Söz budur va'llahu a'lem bi's-şavâb

Zıkr idem bil naqlimiñ aşlın dañı  
Evvelâ Minhâc-ı 'Âbid<sup>9</sup> yâ aḫî

Hem Şihâbü 'ş-Sâkıb'ın<sup>10</sup> kavli ledeyh  
Li's-Süyûti rahmetu'llâhi 'aleyh

Hem dañı Mir'ât-ı Ahlâk<sup>11</sup> içre var  
Hem dañı Bûstân-ı 'Ârif<sup>12</sup> âşikâr

[5b]

Gerçi göze görünür bu muhtaşar  
Ma'nî yüzinden kefâke'l-mu'teber

Vâhidün ke'l-elf olupdur bu kitâb  
Şâm'a, Rûm'a vâsil olsun bu hitâb

Diller üzre dâsitân olsun bu söz  
Armağan-ı şâlihân olsun bu söz

Her varaqlar üzre olmuşdır rumûz  
Ol raşad oldı sözüñ güyâ künüz

Cümle evrâkıñda seyr idüp gider  
Surhile yazdım hicâ ḫarfin be-ser

Korqarım cühhâl elinden yazmaya  
Biş u kem evrâḫ u satrın bozmaya

<sup>9</sup> Gazzâlî'nin son yazdığı eser olarak kabul edildiği söylenen eseridir. Gazzâlî cennete giden yolun engellerle dolu olduğunu belirterek eserine başlayan müellif, bu yolun nasıl geçilebileceğini yoldaki yedi engeli ve bu engellerden kurtulma çarelerini gösterdikten sonra âhiret yolculuğunun mânevî bir yolculuk olduğunu ve bunun sonunda Allah'ın insana yirmisi bu dünyada, yirmisi âhirette olmak üzere kırk çeşit ihsanda bulunacağını belirtir. Karlıḡa, H. Bekir (1996), Gazzâlî, *DİA*, (XIII cilt), İstanbul: TDV Yayınları, s. 518-530.

<sup>10</sup> İbnü'l-Verdî'nin (ö. 749/1349) bu isimde bir eseri mevcut olup Suyûtî'ye ait aynı isimde bir eser tarafımızdan tespit edilememiştir.

<sup>11</sup> Eserin tam adı *Mir'âtü'l-Ahlâk ve Mirkâtü'l-Eşvâk* olup Şemseddin Sivasî (ö. 1006/1597) tarafından Receb 996'da (Haziran 1588) Sivas'ta yazılmıştır. On bab ve on fasıldan oluşan ve nasihatnâme olarak kaleme alınan bu mesnevide iyi ve kötü huylardan bahsedilmektedir. Aksoy, Hasan (2010), Şemseddin Sivasî, *DİA*, (XXXVIII cilt), İstanbul: TDV Yayınları, s. 523-526.

<sup>12</sup> Bustânü'l-ârifin, Ebü'l-Leys es-Semerkandî'nin (ö. 373/983) ibadet, zühd ve ahlâka dair eseridir. Yılmaz, Hasan Kâmil (1992), Bustânü'l-ârifin, *DİA*, (VI cilt), İstanbul: TDV Yayınları, s. 475.

Bu sibâḫ üzre yazan bulsun ğınâ  
İki 'âlemde budur bizden du'â

Yek ḫurûf u yek varaḫdır ber-ḫesâb  
Ceyb-i mışdâr ile olur ḫoş kitâb

Zâyi' itmişdim bunuñ tesvîdini  
Ḥaḫ müyesser eyledi tecdîdini

Bugün oldı zâyi' olmuşlar nücüm  
Gün toḡup gizlendi güyâ her nücüm

Ḥamd u minnet eyleyüp kıldım eşer  
Rabbenâ şalli 'alâ Ḥayri'l-beşer

İy Emânî nazmuña târîḫ-i tām  
Biñ yüz elli beşdedir hicret tamām

**el-Faşlu'l-evvelu fî'l-ḫicâbi's-seb'ati'l-leti  
temna'u'l-'ibâdete 'ale'l-istimrâr**

**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Evvelâ pendim bu takrîr eyleyem  
Seb'atü'l-ahcâbı tefsîr eyleyem

Gördüm anı Şeyḫ Ğazâlî söyledi  
Bu sözi pek iḫtizâlî söyledi

[6a]

Yedi perde var 'ibâdetden berü  
Niçe şâlihler görüp gecdi ilerü

Ref' olursa bu ḫicâblar bî-gümân  
Lezzet-i tâ'âte irdiñ cavidân

Âḫ ne luḫfa irdi bu luḫfa iren  
Hem hidâyetdir anı bil irgüren

Zâd-ı uḫbâmuz meger tâ'ât imiş  
Hem liḫâu'llâḫ için mir'ât imiş<sup>13</sup>

Bu cihânuñ baḫma sen destârına  
'Âḫıl iseñ ḫıl tedârik yarına

İy bu dünyânuñ metâ'ı n'olırsar  
Ṭâ'at-i Ḥaḫ cân u tende ḫalırsar

<sup>13</sup> Telmihte bulunulan âyet şu şekildedir: De ki: "Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilâhınızın, sadece bir ilâḫ olduğu vahyolunuyor. Artık her kim rabbine kavuşmayı bekliyorsa dünya ve âhirete yararlı iş yapsın ve rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın." Kehf, 118/110.

Her gice gördüğümüz düşdür hebâ  
Hiç düşünde görünür mi Muştafâ

Sevgüli düş kelbe cîfedir hemân  
Hem himâra sevgüli düş şu şaman

Câhile câh ile dünyâ hoş gelür  
Niceler mîzâna ferdâ boş gelür

Ġbta aña kim oqur Qur'an'ı ol  
Hıfz ider pür-nür ile imânı ol

Ġbta aña kim cemâ'atle kıılır  
Hâk kıtında ecir lâ-yuḥşâ bulur

Ġbta aña şavmı 'âdet eylemiş  
Giceler kalkup 'ibâdet eylemiş

Ġbta aña yedügi hem geydügi  
Ger helâl midür bilürse n'idügi

Ġbta aña 'ilmi rehber eyleye  
Emr-i ma'rûf nehy-i münker eyleye

Ġbta aña zikr ide ihlâş ile  
Tâ vücüdün kâl ide ol rübâş ile

[6b]

Ġbta aña ol ki hayrû'n-nâş ola  
Rüz-ı maḥşerde kıamudan hâş ola

Ġbta aña gün gün arta t'âti  
Tâ'at ile ola her bir sâ'ati

Gâh 'ibâdet gâh şekâvet iş degil  
Hâk kıtında ol kışı dervîş degil

Dervîş olmak diler isen cân ile  
Diñle pendim aña hem iz'an ile

Bu hicâbı aradan kıaldurasın  
Zevk-ı t'â't ne imiş hem göresin

Hay olup mürde gönül pür-nür ola  
Hem o nür ile gönül ma'mür ola

Rihlet idince cihândan ey hümâm  
Ravza-i cennet olur kıabriñ tamâm

Ol hicâb-ı seb'ayı hoş hâl ile  
Diñle tahrîr eyleyem icmâl ile

'İlm u tevbe hem 'avâyıkdır daḥi  
Hem 'avârız hem bevâ'ış yâ aḥî

Hem kıavâdiḥ hem şükür oldu tamâm  
Lâ meger imdâd ide Rabbü'l-enâm

Ref' olunmazsa hicabiñ bî-gümân  
Müstemir olmaz 'ibâdet câvidân

**El hicabü'l-evvelü ve hüve 'ademü ta'lîmi  
âlâti'l-'ibâdâti mine'l-ferâ'izi ve gayrihâ**

*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

Evvelâ 'ilmiñ gerekdir yâ aḥî  
Kıuṭb-ı t'â'tdir 'ilim ol âgehi

'İlm-i hâli öğrenüben bulasın  
Hâk kıtında tâ ki 'âbid olasın

Az 'amel 'ilm ile virür fâ'ide  
Çok 'amelden bî-'ilm yok mâ'ide

[7a]

Bî-şüküfe naḥl ider mi engübîn  
Gör ne buyurmuş o Hâtmü'l-mürseliñ

إنَّ العمل القليل ينفع بالعلم وإنَّ العمل الكثير لا ينفع بالجهد<sup>14</sup>

Bir zamân bir şüfî câhil var idi  
Hâlvet içre niçe yıl ağlar idi

İmtihân için aña bir gice bir  
Kışı geldi dîvâr ardından ne dir

Didi geldim Cebrâ'il'em yâ kışı  
Gel gidelüm 'arş-ı a'lâya kışı

Hâk Te'âlâ didi gelsün görmege  
'Arş-ı a'lâda murâdiñ virmege

İşidüp tırdı yerinden cân ile  
Kıulaḥ urdı bu söze imân ile

Didi tâ varam görem dîdârını  
Ol kışı ol dem işitdi zârını

Didi imânıñ dîniñ gitdi senüñ  
Var 'ilm öğren işiñ bitdi senin

'İlme ey câhil niçün 'âr eylediñ  
Len terâni<sup>15</sup> sırrıñ inkâr eyledin

<sup>14</sup> İlimle/bilerek yapılan az bir amel fayda verir. Cehaletle yapılan çok amel ise fayda vermez. Gazzâlî, *İhyâ*, 1/15.

<sup>15</sup> Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi, "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde

Ol zamān bir ‘ālim-i fāsık daḥi  
Anda var idi işit ol āgehi

Ol kişi aña da vardı söyledi  
Dīvār ardından işit kim ne didi

Sāgar ile mey getürmiş ortaya  
Gerçi ‘ālim uğramış bu vartaya

Didi heybetle aña baq yā şakī  
Sen ne āndır olmadıñ hiç muttaḳā

Cebrā ‘īlim gör ḥarāb itsem gerek  
Cismiñi şimdi turāb itsem gerek

[7b]

İşidüben tırdı yirinden şu dem  
Kaḫdı seyfin taşraya çıḳdı o dem

Didi yā telbīs berü gel göreyim  
Bilmediñ sen rabbiñi bildüreyim

Ol münādī mümteḥin biñ ‘ār ile  
Nādim oldı gitdi istiḡfār ile

‘Ālim-i fāsık ḥabību ‘llāh imiş  
Cāhil-i ‘ābid ‘adüvvu ‘llāh imiş

Kibriyādan ḳorḳmaz illā ‘ālimün  
Hem müsāvī olımazlar cāhilün<sup>16</sup>

Gelmedi dünyāya cāhilden velī  
Ol maḳāma cāhiliñ irmez eli

Ḥayrı şerri bildüren ‘ālimdurur  
Mürde dillerdir gören ‘ālimdurur

Yā llāhī sen ‘ināyet eylegil  
Hem bize luḡ u hidāyet eylegil

**El ḥicābū ‘s-şānī ve hüve ‘ademü ‘t-tevbeti  
mine ‘z- zünübī ve ‘l-āşām**

durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim." A'raf, 7/143.

<sup>16</sup> Telmihde bulunulan âyet şöyledir: (Bu adam mı,) yoksa âhîret kaygısıyla ve rabbinin rahmetine nâil olma ümidiyle gece vakitlerinde secde ederek, ayakta durarak kendini ibadete veren kişi mi (daha iyi)?" De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!" Doğrusu ancak akıl iz'an sahipleri bunu anlar. Zümer 39/9.

**Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ilün**

Şāniyen tevbe gerekdür yā kişi  
Tevbesiz zaḫmet çeküp tıtma işi

Tā'atiñ dergāha geçmez redd olur  
İtdügün yazıklar aña sehd olur

Tā'ib olanlar ḥabību ‘llāh olur<sup>17</sup>  
Tevbesizler ‘āḳıbet güm-rāh olur

Tevbe ile buldı Ādem cenneti  
Lāki iblīs itmedi bu minneti

Tevbe şābūnyla yuyup zātıñı  
Rüy-ı dilde rüşen mir'ātıñı

Ḥaḳ didi tūbū ila ‘llāh tevbeten<sup>18</sup>  
Hem Resūlu ‘llāh buyurdu raḫmeten

[8a]

Tevbe ile niçe mücrim ‘afv olur  
Tevbe ile çok yazıklar maḫv olur

Tevbe itmek kār-ı kāmiller imiş  
Pes bu güftārı işit anlar dimiş

اعتصام الوری بمغفرتک  
عجز الواصفون عن صفتک

تب علينا فإنا بشر  
ما عرفناك حق معرفتك<sup>19</sup>

Tevbe tevfiḳ eyle yā Rabbe ‘l-enām  
‘Aybımız urma yüze yevme ‘l-ḳiyām

<sup>17</sup> Telmihde bulunan âyet şudur: Allah çok tövbe edenleri sever ve içi dışı temiz olanları sever. Bakara, 2/222.

<sup>18</sup> Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde **Allah'a tövbe edin**. Umulur ki rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar. O gün Allah, peygamberi ve onunla aynı imanı paylaşanları utandırmaz. Onların nuru önlerinde ve sağ yanlarında ilerleyerek yollarını aydınlatırken şöyle derler: "Rabbimiz! Nurumuzu arttır eksiltme ve bizi bağışla. Şüphesiz senin her şeye gücün yeter." Tahrîm, 66/8.

<sup>19</sup> "Mahlukat, senin mağfiretine sınıksız tutunmuştur. Vassaficiler senin vassafında acizdirler. Allahım bizim tövbelerimizi kabul eyle, çünkü biz beşeriz. Biz seni hakkıyla bilemedik." Dâvûd-ı Kayserî-i Rûmî, Şerh-i Füsûsu'l-Hikem, Tahkik: Üstâd Seyyid Celâle'd-dîn Aştîyânî, Tahran: Şirket-i İlmî ve Ferhengî, s. 346.

**Ḥicābu'ş-şālīsü el-avāyīku ve hiye'd-dünyā  
ve'l-ḥalku ve'n-nefsü ve'ş-şeytān**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Şālīşen dördür 'avā'ık bilesin  
'Avkınuñ def'ine çäre kılasın

Biri dünyā biri ḥalk 'ayne'l-yaķın  
Biri nefsiñ biri şeytāni'l-la'ın

Dünyādan tecrīd edüp dil virmegil  
Ḥalka mā-lā-ya'niye yol vermegil

Men' idüp nefsin hevāsından müdām  
Ḥaşm olup şeytāna hergiz virme kām

Ḥubb-ı dünyā olısar re'sü'l-ḥaṭā<sup>20</sup>  
Buyurur ol Faḥr-i 'Ālem Muştafā

Gördiler Tāvūs'ı<sup>21</sup> 'uzletde zebün  
Ḥavf-ı Ḥaḳ'dan eylemiş bağrını ḥün

Didiler kār eyle var olma zebün  
Açlık ile cismiñi kıılma zebün

Didi ĩmān ile yek olmañ hem'ın  
Şol kişiden oldı ĩmānsız sem'ın

İş bu pendim añlayan āgāh olur  
Zikr ü fikri dā'imen Allāh olur

[8b]

**el-Ḥicābu'l-rābī'u el-'avārižu ve hiye'r-rızķa  
ve'l-emru ve envā'u'l-ķazāyā ve'l-belāyā**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Rābī'an 'arż-ı 'avāriž pür-belā  
Söyleyem anı dağı def'i n'ola

Dördür ol biri rızķ biri emr  
Hem ķazāyā hem belā def'i nedir

Rızķa kāfidir tevekkelnā 'aleyh  
Hem emirde ķavli fevvażnā ileyh

<sup>20</sup> Telmihte bulunulan hadis şöyledir: "Dünya sevgisi bütün hataların başıdır." Beyhakı, Ebü Bekir Ahmed b. el-Huseyn (1990), *Şuabu'l-Īmān* I-IX, Tahkik: Muhammed es-Sa'īd Besyonı Zağlül, Beyrut: Dāru'l-Kutubi'l-Īlmiyye.

<sup>21</sup> Tāvūs b. Keysān, (ö. 106/725) Muhaddis ve fakih tâbiî. Kahraman, Abdullah (2011), Tāvūs b. Keysān, *DĪA*, (XL cilt), İstanbul: TDV Yayınları, s. 185-186.

Ḥaḳ Te'ālā'nuñ ķazāsına rızā  
Hem belāya şabr iden bulur rızā

Ger hidāyet olsa Ḥaḳ'dan bir kıla  
Dünyā anuñ olsa şaymaz bir pula

Bir kişi var idi kim māl-dār idi  
'Ābid ü kāmil ü hem dīn-dār idi

Dā'imen vağdetde el bağlar idi  
Ḥavf-ı Ḥaḳ'dan gözleri ağlar idi

Şol ķadar ķaşd eyledi şeytān aña  
Bulmadı bir çäre hiç bir ān aña

Geldi bir gün ķarşusunda ağladı  
Bir beşer şüretde mel'un iñledi

Didi aña od düşüp yandı eviñ  
İki ođluñ cümle mālīñla eviñ

Didi var git māni' olma zevķime  
Kim bahā olmaz bu zevķ u şevķime

Ben sabāḥdan 'azm idüp maķşūdıma  
Cümlesin ışmarladım ma'būdıma

Bāđ u bāđçe tağ u şaḥrā kaluram  
Her gün anuñ ḥizmetinde oluram

Od degildir yanduran anı şaķın  
Var git andan kıılma efgānı şaķın

[9a]

Oğlı rızķı mālī kim virdi baña  
Tā'at u a'mālī kim virdi baña

'Āķıbet şeytānı bī-zār eyledi  
Bir dağı gelmeklige 'ār eyledi

Başumuza gelse bir baş ağrısı  
Çok baş ağrıdır o bir baş ağrısı

Vay yarın bizim o nāzik başımız  
Fī'limüz olduğı gün yoldaşımız

Kimseye tanmadı Bū Bekr ol hümām  
Yedi yıl kāmil dişi ağrup tamām

**El ḥicābu'l-ḥāmisu el-bevā'is ve hiye'l-  
'ucbu ve'r-riyā'u fe-hüme's-seḥaṭāni'l-  
'aẓimān**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Hāmisen budur bevā'ış bī-gümān  
İkidir ol daḥi andan el-emān

Biri 'ucb oldu anuñ biri riyā  
Fi'l-i 'ābidde qomaz bunlar ziyā

'Ucb olunca maḥv ider tā'ātiñu  
Hem riyā ibtāl ider ḥayrātıñu

Kim riyā şirk-i ḥafīdir kıl ḥazer  
Daḥi 'ucbı anlayup eyle güzer

Bir zamān bir bī-riyā kıl var idi  
Şahrālarda āh idüp aḡlar idi

Şiddet-i temmūz içinde ol kişi  
Ḥizmetu'llāh dā'imen anuñ işi

Zühd u takvāsı cihādı çoḡudu  
Ol diyār içinde mişli yoḡudu

Gölgesiz şahrāda kılurdu namāz  
Niçe yıllar anda iderdi niyāz

Sevdiḡiñden anı ol Perverdigār  
Bir bulut gönderdi aña sāye-dār

[9b]

Yine anda var idi bir bed kişi  
Yoḡ idi Allāh'a lāyık bir işi

Bir gün av için çıkup kıldı mürūr  
Ol mekān-ı 'ābide itdi 'ubūr

Düşdi ol şahrāya ol gün bu kişi  
Ne şu ne gölge bulur gör teşvīşi

Şiddet-i temmūz aña kār eyledi  
Hem şusuzlık anı bī-zār eyledi

Gördi ol dem anda bir merd-i münir  
Bir bulut virmiş aña ni'me'n-naşir

Geldi yüz biñ 'izzet ile ol şakī  
Bir selām virüp didi yā muṭṭakī

Al beni de gölgeye rām olayım  
Lutfiñ olsun bende ārām olayım

Bakma yüzüm karasına al beni  
Niçe bir zemm eylesün ya il beni

Zü'l-celāl Allāh ki Rabbü'l-'ālemīn  
'Afv u maḡfür ide Ḥayru'l-ḡāfirīn

Didi var git gelme ey ehl-i hevā  
Sen benim hem-sāyem olmaḡ ne revā

Sen daḥi var ben gibi merd olagör  
Oturup güneşde hem-derd olagör

Aḡlayuraḡ gitdi andan ol şakī  
Cürmin añup kalmadı hiç ṭāḡati

Gör kerīm Allāh ne luṭf itdi şu dem  
'Aşīnūñ giryānu ḥoş geldi o dem

Ol bulut qopdı yerinden ol zamān  
Ol şakīye oldu ol dem sāye-bān

Qaldı maḥrūm anda ol 'ucb eyleyen  
Ol özünü görüben bed söyleyen

[10a]

Ol şakī didiḡimiz gör neyledi  
Şükr idüp Mevlā'ya inşāf eyledi

İy dirīḡā kim benim çün ol kişi  
Qaldı maḥzūn āh u zār oldu işi

Dilerem yā Rab bulut varsun aña  
İtdüḡi olsun helāl benden aña

Biñ niyāz itdi bulut redd olmadı  
Çünkü eski ıssı tevbe kılmadı

Umarım senden meded yā Rabbenā  
El-meded yā Rabbenā yā Rabbenā

**El-ḥicābu's-sādisü el-ḳavādiḡu ve hiye  
teclibu'l-kesele min ḡafleti'ş-şükri fihā**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Sādisen bilgil ḳavādiḡ ne kıılır  
'Ābide bundan kesellikler gelür

Qorqarım der zaḡmetim zā'il ola  
Şükre belkim ḡafletim ḥā'il ola

N'oldı iblīs n'oldı Bel'am Bā'ürī<sup>22</sup>  
N'oldı Şeyḡ Bersisā'nuñ<sup>23</sup> gör āḡiri

<sup>22</sup> Bel'am b. Bā'ürā: Tevrat'ta ve İslām kaynaklarında, önceleri iyi bir mümin iken daha sonra Hz. Mūsā ve kavmi aleyhine hile tertiplediḡi için cezalandırıldıḡı rivayet edilen kişi. Bk. Harman, Ömer Faruk (1992), Bel'am b. Bā'ürā, *DİA*, (V cilt), İstanbul: TDV Yayınları, s. 389-290.

<sup>23</sup> Kıssa-yı Bersisā için bakınız. Güven, Ömer (2019), *Kitāb-ı Esrârü'l-'Ārifin*: Dil İncelemesi



Bu fikirden hiç kesellik gelmesün  
Gün gün artur tã'atın eksilmesün

Râzı ol var Tañrı'nuñ taqdîrine  
Kimseler ortak degil tedbîrine

Lâ-ubâlî bir hikâyet söyleyem  
Umarım anuñla irşâd eyleyem

Bir zamân bir 'abd-ı hâliš var idi  
Hâk kulum der mi deyu ağlar idi

'Uzlet idüp olmuş ol hayru'l-'ibâd  
Görüben Mûsâ bin 'İmrân oldu şâd

Aña beñzer hiç bir 'âbid görmedi  
Böyle bir hâlis mücâhid görmedi

[10b]

Didi varup ümmetimi göreyim  
Hem niyâzın Tañrı'ya irgüreyim

Varuben virdi selâm aña Kelîm  
Aldı pür-'izzet selâmın ol selîm

Yâ Kelîma'llâh didi ma'zûr ola  
Çok keliciden baña mağdûr ola

'Uzlet itdim niçe yıllar söylemem  
Kimse ile hiç kelici eylemem

İbn-i 'İmrân bu rumûzı añladı  
Gitdi biñ tañsîn idüp çün añladı

Vardı Tûr'a söyleşüp biñ bir kelâm  
Hem su'âl itdi aña Rabbü'l-enâm

Didi yâ Mûsâ gelürken gördiğün  
Pür-ta'accüb şöhetine irdiğün

Var o kulumla ilet benden haber  
Çekmesün zaħmet şöfü vardır hañar

Ben anı levh üzre yazdım âşikâr  
Eşkiyâlar zümresinden ehl-i nâr

Rabbenâ ente'l-'alîm ente'l-halîm  
Pür-ta'accüb ğaş[y] olup kaldı Kelîm

Geldi Mûsâ yine 'âbid katına  
Gör ne buyurdı o zâhid katına

Didi var haqqıña bir fermân senüñ  
Hiç bulunmaz derdiñe dermân senüñ

Seni yazmış Hâlıkü'l-'arşı'l-'azîm  
Levh-i Maħfûz üzre aşhâbu'l-caħîm

Çekmesün zaħmet kulum didi Çalab  
Fâ'ide virmez saña hiç bu ta'ab

İşidicek Hâk kulum didiğünü  
Hürrem olup yire urdu yüzünü

[11a]

Mağsadam bu idi buldım yâ Kelîm  
Kul dimiş mi Hâlıkü'l-'arşı'l-'azîm

Gitdi andan İbn-i 'İmrân âh ile  
Acıyup zaħmetlere eyvâh ile

Döndi bir gün yine geldi kâtına  
Şâtürâne sa'y ider tã'âtına

Tã'at içre göz açup olmuş dilîr  
Girse tuymaz cismine peykân-ı tîr

Didi Mûsâ fâriğ ol olmaz müfid  
Gör ne didi ol dem ol görñli sefid

Ben 'ibâdet itmezem kurtulmağa  
Kul gerekdir kulluğında olmağa

Diler ise beni yaqsun nâr ile  
Diler ise şen kıla gül-zâr ile

Her ne taqdîr eylemişdür râziyam  
Kulluğında nefsime ben kâdiyam

Lî ma'a'llâh ola fikrim yâ Kelîm  
Allâh Allâh ola zikrim yâ Kelîm

Yine Mûsâ Tûr'a vardı ol zamân  
Şordı kulundan haber Rabbü'l-enâm

Didi Mûsâ didiğün taqdîr anuñ  
Râziyam taqdîrine tedbîr anuñ

Pes didi Hallâk-ı 'âlem Zü'l-Celâl  
Ey Kelîmim diñle imdi bî-kelel

Çünki râzîdür benim taqdîrime  
Kimseler ortak degil tedbîrime

Şimdi anı dönderüp kıldım sa'îd  
Var haber vir gitdi andan ol va'îd

**Kemā ḳāla'llāhu te'ālā:** 24 يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ۚ

وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

[11b]

Bu maḳāma irişen bulur künüz  
Müşkilüñ ḫal oldu feth oldu rumüz

Bu künüzi ḫıfz idem dirseñ ebed  
Ola yedinci ḫicāb aña raşad

Tā'at ehli emne düşer bī-gümān  
Gösterilür aña biñ yirden emān

İş degildir ol ki tā'at idesin  
İş odur kim ala bile gidesin

Bir otuz otuz beşi bilse kişi  
Hellilüdür hellilü dā'im işi

**El ḫicābu's-sābi'u ve ḫuve'l-ḫamdu ve ş-  
şükrü ve tefvīzu'l-umūri ila'l-lāhi te'ālā**

**Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün**

Sābi'an ḫamd ile olduñ müstemir  
Hāhünā ḳad kāne ḫayrun müsteḳir

ḫamd u minnetle bulursın sen şebāt  
Bāğ-ı dilde bitürür ḫamdñ nebāt

Diyesin yā Rab bilürsin ḫālimi  
Saña tefvīz eyledim aḫvālimi

İşde her kim irdi bunuñ fevḳine  
İrdi tā'ātiñ o zevḳ u şevḳine

Zeyn olur göñli tecelliyāt ile  
İnşirāḫi ş-şadr olur lezzāt ile

Sa'y idüp ḫalvetlere gir hem-çü mür  
Hem hidāyet iste fī külli'l-umūr

ḫırḳa-i tā'ati ber-düş idelüm  
Sa'y idüp dā'im bu yolca gidelüm

Ġam degildir ger yolunda olasın  
'Arif iseñ bundan irşād olasın

Gör nebiyyu'llāh Süleymān ḫazreti  
Kimden öğretti aña ḫaḳ ḡayreti

[12a]

24 Allah dilediğini siler, dilediğini de yerinde bırakır; ana kitap onun katındadır. Ra'd, 13/39.

Ḥaşmet ile gider iken bir gün ol  
Geldi bir bālā tağa uğradı yol

Gördi ol tağ üzre bir ḳarıncacık  
Ḳaddi küççük ḳāmeti var incecik

Taşları oymuş o ḳavm-i 'Ād gibi  
Tağı delmek diler ol Ferḫād gibi

Dir Süleymān ne ola kāriñ 'aceb  
Niçe yıllar böyle çekmişsin ta'ab

Ol ḳarıncı didi kim ey Serverā  
Bu tağıñ ardında var bir dil-rübā

Ol benim ma'sūḳımı bulsam gerek  
Anuñçün bu tağı delsem gerek

Dir Süleymān kıl ferāḡat yā nemil<sup>25</sup>  
Sen bu tağı delemeszin öyle bil

Yā Süleymān delemes miyim didi  
Ya yolunda ölemez miyim didi

Aldı ḡayret dersini andan tamām  
Hem bu ḳulıñ fevḳine olmaz kelām

Herkese a'māline göre cezā  
Viriserdir ol Cenāb-ı Kibriyā

Anı istidlāl ider ḫablü'l-metīn  
Ḥayşü ḳāla'llāhu Rabbü'l-'ālemīn<sup>26</sup>

قَمْنُ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ<sup>27</sup>

**Mefā'ülün Mefā'ülün Fe'ülün**

و قال الله فى الزلزال خيراً

و شراً منهما يوماً اراكا

25 Nemil kelimesi burada vezin gereği nemil olarak yazılmıştır.

26 Telmihte bulunan âyet şudur: Hep birlikte **Allah'ın ipine** sınıksız yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirine düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız. Âl-i İmrân, 3/103.

27 Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür. Zilzâl, 99/7-8.

وللاعمال ميزان فطوي  
لمن يعمل من الاعمال خيرا<sup>28</sup>

برادر هرچه کردی شد برایت  
اکر نیک و کر بد شد ازنها

[12b]

جزای کس برای من نباشد  
اکر نیک و کر بد کرد بخود را<sup>29</sup>

Şekāvetler idüp yandırma cānı  
Seni sen yine var cānıñda ara

Emānī bezm-i ṭā'āt it her anı  
Vesile-cū odur dāru l-ḳarāra

**El faşlu's-şānī fī vefāti l-insāni ve ḥaşri  
ehli's-sa'ādeti ve l-īmān**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Diñle imdi 'azmimüz aḥvālini  
Ol beḳāya irtiḥālīñ ḥālını

Rūḥ-ı insānı yaratdı Girdigār  
Şūr-ı İsrāfīl'de ḳıldı rūḥ ḳarār

Şoñra girdi rūḥı ḥūn iken beden  
Bellü olmaz nite rūḡan fi l-leben

Çünkü va'de irişe iy 'āzimün  
Oḳunur innā ileyhi rāci'un<sup>30</sup>

'Azrā'ıl cünd-i melā'ikle gelür  
Bu emānet cānuñı anlar alur

Rūḥa dirler şanma bulduñ merci'ı  
Saña geldik eyyuh'e r-rūḥ irci'ı<sup>31</sup>

<sup>28</sup> "Allāhu Te'âlâ Zilzâl Sûresi'nde şöyle buyurdu: O gün hayrı da şerri de göreceksin. Ameller için mizan (Mahşer günü herkesin dünyâda yaptığı iyilik ve kötülüklerin tartılıp değerlendirileceği mânevî terâzi) mevcuttur. Ne mutlu hayırlı ameller işleyene!"

<sup>29</sup> "Birader! Gerek iyi gerekse kötü ne yaptınsa bunların hepsi senin içindir. Kimsenin cezası/mükâfâtı benim için değildir. Gerek iyi ve gerekse kötü ne yaptıysa kendi içindir."

<sup>30</sup> İkitbas edilen âyet şudur: Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve **kuşkusuz O'na döneceğiz**" derler. Bakara, 2/156.

<sup>31</sup> Telmih yapılan âyet şudur: Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak rabbine **dön**. Fecr 89/28.

Pes bu kez rūḥ tenden ayrılrsa gerek  
Lîki bilmez kim ne kār olsa gerek

Sevgüli cān tende ḳılmış imtizāc  
Cevher-i ḥikmet gibi bulmuş mizāc

Rūḥ-ı mü'min ise diñle n'ideler  
Aña yüz biñ gūne ikrām ideler

Ṭırnağından şıḡayup katurdılar<sup>32</sup>  
Tā ki şadı üstüne irgürdiler

Gögsi üstünde biraz ārām ola  
Çıḳmaḡa rāzı olup tā rām ola

[13a]

Ayrılık günleridür āh eyleye  
Nağmeler urup bu sözi söyleye

**Hāzā terennümetü'r-rūḥi 'inde l-firāḳi ve  
'inde l-vidā'i bi l-bedeni ve l-iftirāḳi**

*Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*

Baḳuñ āh ile feryād u enīne  
Nice ḥasret gider cānı tenine

Ḳanı ol gezdüğim bağ ile bustān  
Ṭoyamadım şu dünyānuñ demine

Ḳanı ya ol ḥırāmānān nice oldı  
Ḳanı ya ḡarḳ olanlar yāsemīne

Ḳanı ya bunca ḥuddām u kenīzek  
Deger mi şimdi bu çeşmiñ nemine

Ḳanı ya tāc u taḫt u baḫt u raḫtum  
Cihānuñ zevḳınuñ soñu demi ne

O nāzik beslenen tenüm gidiser  
İlan çıyan ini zır-i zemīne

O sīmīn ten olısar ḳüt-ı ḥītān  
Sünüḳler döne ḥāk içre remīne

Emānī ḳande gitdi Şāh-ı levlāk<sup>33</sup>  
Süleymānlar ḳapusunda kemīne

<sup>32</sup> Katurmak: Sevinmek, öğünmek, gülmek. Bkz. Aydemir, Adem (2014), Divanü Lügati't-Türk'te "Ağlamak" ve "Gülmek", *International Journal of Language Academy, Volume 2/1, Spring 2014*, s. 254.

<sup>33</sup> "Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım." kutsî hadisine telmih yapılmıştır. Hâkim, *Müstedrek*, II/671 (No. 4227).

**Ƙad verede enne'n-nebiyye yeƙūlu vā'izan  
bi-eseri kefā bi'l-mevti vā'izan<sup>34</sup>**

*Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilūn*

Her kimūn 'aqlı kemālin bulsa ger  
Vā'iz u nāşih aña ölüm yeter<sup>35</sup>

Rūh talā bir ıkmaĝa virmez rızā  
Liki are olmaya geldi ƙazā

Cāna hoş gelmiş idi fānī cihān  
Gösterildi nāgehān hūr-i cinān

Götürüldi perdesi gözden tamām  
Hūr u maşşūrātı<sup>36</sup> gördi fi'l-hiyām

[13b]

Gördi ün dūnyāyı unuttı bu cān  
ıkmaĝı minnet görür cāna revān

Şaĝ ayaĝından kıl eker gibi hemīn  
ekdiler ıĝdı revān oldu emīn

ün sa'īd imiş bu cānı alalar  
Tarfetü l-'ayn ire 'arşa geleler

Ol Cenāb-ı Kibriyā emreyleye  
Cennet ire köşkerin görsün diye

Yine varsun cismine girsün diye  
Münkereyne hem cevāb virsün diye

Tīz bu cānı seyr idüp katurdılar  
Daĝı yunmadan beden irgürdiler

Ƙabre girdi bilesince cān tenüñ  
Kande ise ten cānıñdır cān tenüñ

Defn olındı zīr-i hāke ün teni  
Ric'at itdi yine buldı cān teni

Şol dem iinde iki me'mūr melek  
Heybet ile geleler gemez dilek

Yerleri yarup hücūm ile gelür  
Şanma top öyle rücūm ile gelür

Berĝ-i hātifler gibi gürleyeler  
Āteş-i sūzān olup parlayalar

<sup>34</sup> "Nebī aleyhi's-selāmdan; vāiz olarak ölüm yeter hadisi rivayet edilmiştir." İbn Ebi'd-Dūnyā, *el-Yakīn*, s. 46.

<sup>35</sup> Beyhakī, *Şu'abü'l-İmān*, V/353.

<sup>36</sup> Telmihte bulunan āyet şöyledir: Otaĝlarına kapanmış hūriler var. Rahman, 55/72.

Heybet ile dir ne dīndir tapduĝuñ  
Hem kitābıñ hālıķıñ kim tapduĝuñ

Şöyle hayretde iken cān ile ten  
Geldi bir gökek kişi hūlķı hasen

Didi sen kimsin 'aceb iy bī-riyā  
Didi gönderdi Cenāb-ı Kibriyā

Şālih a'māliñ benem hoş bil beni  
Saña yoldaş gönderüpdür ol Ğanī

[14a]

Sen beni dūnyāda kıldıñ cān ile  
Tā kıyāmet nūrıñam İmān ile

Ƙanı dūnyā dostlarıñ iy yār-ı ĝār  
Var mı benden özge baĝ bir yādigār

Gör gelür mi kimseler imdādıña  
Ya gelür miydi bu günler yādıña

Münkereyne virdiler şāfī cevāb  
Hem aña āsān olur yarın hisāb

İy göñül bugün iün eyle yarak  
Kim yakīndir şanma sen bugün irāk

'Ömrümüz gedi dirīĝā ber-hevā  
Hubb-ı dūnyā ĝālib-i hubb-ı beĝā

Rütbe-i cennet 'amel ile olur  
Her kişi a'māline göre bulur

Herkesiñ yiri bir olmaz al haber  
Gör ne buyurmuşdur ol Ğayru'l-beşer

**"İnne'd-derecete fī'l-cenneti bi'l-ā'māli"  
şadaĝa Ğayrū'l-Beşer<sup>37</sup>**

Rūh yine ıĝar suhūletle girü  
Baĝışurlarken cesedle rü-be-rü

Haĝ Te'ālā emr ider pes alalar  
Rūhı cennet bāĝesine şalalar

Beş kısımdır cümle rūhlar meskeni  
Diñle bir bir söyleyem saña anı

Evvelā ervāh-ı her peyĝamberān  
Mesken olmuş anlara 'Adn-ı cinān

<sup>37</sup> "Cennette dereceler ameller ilemdir. İnsanların en hayırlısı doğru şöyledi."

Şāniyen ervāh-ı cümle mü'minān  
Mesken olmuş anlara sâ'ir cinān

Kuş gibi gündüz cinān içre uçar  
Yer içer gice işit kande göçer

[14b]

'Arş-ı a'zam üzre kandiller olur  
Gice bunlar ol kanādilde kalur

Öyle kandiller ziyālu iy 'amū  
Halk olunmuş misk u 'amberden kamu

'Adn'a varup hem ziyāret ideler  
Müsteḥaḥ olanlara emr ideler

Olmayanlar müsteḥaḥ varmaz aña  
Ba'zılarıñ rütbesi irmez aña

Sālişen etfāl-ı ervāh-ı beşer  
Ya'nī mü'minden toğan bī-ḥayr u şer

Cennet içre bir depe kim olısar  
Serçe şekli cümle anda kalısar

Ol depe kim misk u 'amber bī-ḥacer  
Ortasında var yeşil nürdan şecer

Gündüzün çayr u çemende uçalar  
Gice bunlar ol dıraḥta çıkalar

Yevm-i maḥşer bunlara yoḡdur hisāb  
Cennet içre ol gün anlar māhitāb

Rābi'an ervāh-ı kāfirler n'ola  
Cennet içre girmeyüp düzah tola

Ziftlü bezler ile ḡazbānlar gelür  
Ol necis ervāḥı hem bunlar alur

Hāmisen etfāl-ı kāfirler n'ola  
Cennet içre girmeyüp taşra kala

Tā kıyāmet uçalar āh olmaya  
Anlar için bir qarār-gāh olmaya

Şāhib-i luṭf u kerem Perverdigār  
Raḥmeti bol kılmadı ez-ehl-i nār

Soñra bunlar ehl-i cennet olalar  
Tıfl-ı mü'minlere ḥizmet kılalalar

[15a]

Naḡl olunur ehl-i imān ber-necāt  
Gör ne buyurmuş o Faḥr-i kā'ināt

el-Mü'minüne lā yemütüne bel yunḡalüne  
min dāri'l-fenā'ı ile dāri'l-beḡā'ı<sup>38</sup>

Yā İlähī ḥıfz idüp imānımız  
Nāra yaḡma luṭf idüp bu cānımız

Cürmimiz 'afv eyle yā Rabbe'l-i'bād  
Hem bizi faḡlıñla yarın eyle şād

Fā'ide virmez o gün māl u benün<sup>39</sup>  
Lāki a'māliñ virür olmazsa dūn

Ana oḡlundan oḡullar anadan  
Kaçalar yoḡdur meded hem atadan

Sen meded kııl yā İlähe'l-'ālemīn  
Ḥürmetine Raḥmeten li'l-'ālemīn<sup>40</sup>

Her biri nefsi deyüp aḡlar katı  
Ol diyiser ümmetī vāh ümmetī

İşit imdi naḡl idem şūr urıla  
Ehl-i maḥşer arz-ı ḡudsa dirile<sup>41</sup>

**Kemā ḡāle'llāhu tebāreke ve te'ālā:** يَوْمَ يُنَادِ  
الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ<sup>42</sup>

Diñle mü'minler ne gökçek turalar  
Yine rūḥ ile bu ten cem' olalar

Ehl-i cennet cümle fark olmuş gelür  
Hem Muḡammed nūra ḡarḡ olmuş gelür

Cümlenüñ öñünce şāh olmuş gelür  
Ümmetine pādişāh olmuş gelür

Şaḡ yanında Bū-Bekir ile 'Ömer  
Şolda 'Oşmān u 'Alī mişlü'l-ḡamer

<sup>38</sup> "Müminler ölmezler; bilâkis fenâ yurdundan bekâ yurduna nakl olunurlar." Bursevî, *Râhu'l-Beyân*, 5/485.

<sup>39</sup> Telmihte bulunan âyetler şöyledir: İnsanların diriltileceği gün ve Allah'a temiz bir kalple gelenler dışında **malın da çocukların da fayda vermeyeceği gün** beni mahcup etme!" Şuarâ, 26/87-89.

<sup>40</sup> Telmihte bulunulan âyet şöyledir: (Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiyâ, 21/107.

<sup>41</sup> Telmihte bulunan âyet şöyledir: Sûra üflenmiştir. Artık onlar kabirlerinden kalkıp rablerine doğru koşmaktadırlar. Yâsîn, 36/51. Ayrıca bakınız. Tâhâ, 20/102; Neml, 27/87; Zümer, 39/68; Kâf, 50/20; Hakka, 69/13; Müddessir, 74/8.

<sup>42</sup> İktibas edilen ayetin tamamı şöyledir: **Seslenenin, yakın bir yerden seslendiği gün için** dinlemede ol. Kâf, 50/41.

Umarım ol gün o şāhlar şāhına  
Bu kaşīdem ‘arz idem dergāhına

[15b]

**Hāzihī kaşīdetün şerīfetün ilā melāzi'l-  
'uṣāti Muḥammedin 'aleyhi efdalu'ş-şalāt**

*Mefā'īlūn Mefā'īlūn Fe'ūlūn*

Eyā iy nūr-ı Yezdānī Muḥammed  
Dü 'ālem māh-ı tābānı Muḥammed

Livāu'l-ḥamdiñ ārzūsın kılanlar  
N'iderler köhne eyvānı Muḥammed

Ḥayāliñ olalı gönlümde zāhir  
Unutdum dürr u mercānı Muḥammed

Ḥudā medḥ eyledi yokdur mu'ādil  
Eyā memdūh-ı Rabbānī Muḥammed

Ḳamudan sevgüli Allāh katında  
Ve yā mevdūd-ı Sübhānī Muḥammed

Nazar kıl rahmeten li'l-'ālemine  
Ḳamunuñ derde dermānı Muḥammed

Ağaç taş söyleyüp ĩmān getürdi  
Yeriñ gögüñ gülistānı Muḥammed

Neçe kāfir görüp ĩmāna geldi  
Sen ol sultān-ı ğarrānı Muḥammed

Şükürler saña ümmet oldığıma  
Eyā cān milkinüñ cānı Muḥammed

Şehin-şāh-ı dü 'ālem sırr-ı levlāk  
Yürütüdi hükm u fermānı Muḥammed

Sözinde bir ḥilāfın görmediler  
Cihānuñ ḥüb süḥan-dānı Muḥammed

Diseñ aḥlā kıl iy Mevlā kılurdu  
Ḳamu deryā u 'ummānı Muḥammed

'Azīmu'l-ḥulḳ ile zıkr itdi Allāh<sup>43</sup>  
Mükemmel kıldı devrānı Muḥammed

Ziyā-baḥş ider a'māya ḥayāli  
Ṭutar dillerde 'unvānı Muḥammed

[16a]

<sup>43</sup> Telmihte bulunulan āyet şöyledir: Sen elbette üstün bir ahlāka sahipsin. Kalem, 68/4.

Ṭariḳinde gidenler buldu devlet  
Dü kevnüñ ulu sultānı Muḥammed

Anuñdur *kābe kavseyni ev ednā*<sup>44</sup>  
Zehī maḥbūb-ı Rabbānī Muḥammed

Kelīmu'llāh işitdi *len terānī*<sup>45</sup>  
Velī gördi o Mennān'ı Muḥammed

Aña ümmet olaydım didi 'İsā  
Ḳamunuñ şāh-ı zī-şānı Muḥammed

Ḥudā gönderdi *a'taynāke kevser*<sup>46</sup>  
Virür bālā dıraḥşānı Muḥammed

Niçün maḥzūn olursın didi Mennān  
Saña çün virmişem anı Muḥammed

İrişdik aña kim irmedi kimse  
Ledünnī 'ilminüñ kānı Muḥammed

Senüñ nürin benim nürümdan oldı  
Ḳamu 'ālem saña şānı Muḥammed

Zemīn u āsumān şarḳan u ğarben  
Senüñle oldı nūrānı Muḥammed

Münevver ravzaña yüzler sürenler  
Görürler dilde lem'ānı Muḥammed

O gice sen toğunca rahmet indi  
Sövündi nār-ı sūzānı Muḥammed

O gice ṭāḳ-ı Kisrā yire geçdi  
Getürdi nūr-ı rūḥānı Muḥammed

Ebū Bekr u 'Ömer 'Osmān vezīriñ  
Daḥi ol Tañrı aşlanı Muḥammed

Emānī vir şalāt ile selāmı  
Vire destife dāmānı Muḥammed

<sup>44</sup> İktibas edilen āyet şöyledir: Öyle ki, **iki yay kadar hatta daha yakın** oldu. Necm, 53/9.

<sup>45</sup> İktibas edilen āyet şöyledir: Mūsā, tayin ettiğimiz vakitte (Tūr'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi, "**Sen beni asla göremezsın.** Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mūsā da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim." A'râf, 7/143.

<sup>46</sup> İktibas edilen āyet şöyledir: "**Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik.**" Kevser, 108/1.

Allahumme şalli ve sellim 'alā seyyidīnā  
Muḥammedin ve 'alā āli Muḥammedin  
zinete mā ehāṭa bihi ilmike<sup>47</sup>

[16b]

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Hem sağında Cebrā'îl u İsrāfîl  
Şol yanında Mîkâ'îl u 'Azrâ'îl

Hâlid bin Zeyd öñünce sidre-veş<sup>48</sup>  
Sancağın almış 'alem güyâ güneş

Bu ālây ile girürler cennete  
İreler şevk ile hem zü'l-minnete

Läle vü reyhân u sünbül her taraf  
Zeyn olunmuş kalmamış hiç bir taraf

Devlet anuñ ol livāu'l-ḥamd ile  
Ol duḥūl-ı evvelîn ile gire

Yer gök almaz ümmetin cem' eylemiş  
Cism-i pâkin cümleye şem' eylemiş

Ol Muḥammed kim yüzi şems u kamer  
Ol Muḥammed kim odur ḥayru'l-beşer

علم الرضوان علام الغيوب  
غافر الذنب و ستار العيوب<sup>49</sup>

Didi yâ Rıdvân ḥabîbimdir gelen  
Karşu varup göresin kimdir gelen

Seyyidün fi'l-mürselînimdir gelen  
Rahmetün li'l-'alemînimdir gelen

Al metâ'-ı cenneti ikbâl için  
Ḥür u ḡilmân ile istikbâl için

İşidüp bu emri Rıdvân cân ile  
Ḥâzır ola ḥür ile ḡilmân ile

Ol şabîler rûḥları tezyîn olur  
Şüret-i insân ile ḥoş zeyn olur

<sup>47</sup> Ey Allâhum! Senin ilminin/kudretinin kuşattığı mahlûkatının sayısınca Efendimiz'e *-salla'llâhu aleyhi ve sellem-* ve onun âline salât ü selâm eyle.

<sup>48</sup> Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb el-Ensârî (ö. 49/669). Hicret sırasında Hz. Peygamber'i -*salla'llâhu aleyhi ve sellem-* Medine'de evine misafir eden ve Türkiye'de "Eyüp Sultan" unvanıyla anılan saḥâbî. Algül, Hüseyin (1194), Ebû Eyyûb el-Ensârî, *DİA*, (X cilt), İstanbul: TDV Yayınları, s. 123-125.

<sup>49</sup> Gaybî bilen ve ayıpları setreden Allâhu Te'âlâ Rıdvân'a bildirdi.

Diye Rıdvân cümleñüz şimdi geliñ  
Anañuz hem atañuz geldi bilin

Dünyâdan gıtdikde siz gör n'oldılar  
Siziñ için pâre pâre oldılar

[17a]

Ḥıfz iderlerdi sizi biñ cân ile  
Daḥi beslerlerdi dürlü nân ile

Zahr u kucağdan gidüp meh-pâreler  
Tîğ-ı firkat sîneleri yâreler

Gel varalum karşı istikbâl için  
Anlara biz 'izzet u iclâl için

İdeler Rıdvân'a nice varalum  
Armağansız ya nice yüz görelüm

Dünyâda anlar gelürdi çarşudan  
Armağansız görmez idiñ çarşudan

İmdi Rıdvân bu cinân güllerine  
İkişer bardak virür ellerine

Ol şarâbdan taldıra ismi tahûr  
Bunca ḥizmet-kârlar ile bî-kusûr

كَأَلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: وَسَقِيَهُمْ رُبُّهُمْ شَرَابًا  
طَهُورًا<sup>50</sup>

Karşu gidiler bular kavuşdılar  
Şād u ḥurrem oldılar görüşdiler

Şöyle kim koyun kuzu feryād ider  
Her biri adlu adınca yād ider

Ana ata hem oğul bilişeler  
Şol koyun kuzu gibi mileşeler

Andan ol mā-i tahûri içeler  
Pür-şafâ olup cinâna göçeler

Lîki ba'zılar ata vü anasın  
Ağlayup bulmayalar cānânesin

Her biri gide cinâne pür-şafâ  
Kala bunlar boynun egüp pür-cefâ

<sup>50</sup> İktibas edilen âyetin tamamı şöyledir: Oradakilerin üzerlerinde yeşil renkli, ince ve kalın ipek elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir, **rableri onlara tertemiz bir içecek verir.** İnsan, 76/21.

Zâr u efgân eyleyüp ağlayalar  
Hasret ile sîneler tağlayalar

[17b]

Hak Te'âlâ Cebrâ'î'e buyurur  
Ağlamasun deyu gör ne kayırur

Geldi destür ile Cebrâ'î o dem  
Çok melâ'ikler ile ol zü'l-kerem

Cebrâ'î emr eyleyüp tîz turalar  
Ana ata şüretine gireler

Cebrâ'î eydür bulardır anañuz  
İşde geldi görinüz hem atañuz

Gel gidelüm cennet ü me'vâlara  
Böyle diyince gözi şehlâlara

Diyeler kim koy bizi yâ Cebrâ'î  
Ana ata böyle mi yâ Cebrâ'î

Ana ata böyle şefkatsiz midir  
Kalbleri ya böyle rifkatsiz midir

Başladılar dañi feryâd itdiler  
Hak Te'âlâ'nuñ adın yâd itdiler

Ol kerîm Allâh diye iy kullarım  
Ne dilersiz iy benim maqbüllerim

Bunlar ide Rabbenâ var sözimüz  
Ger geçerse hazretiñe nâzımız

Cürmi olmayanı sen yañar mısın  
Bizi böyle hasret ile çor mısın

Ol Ğanî Mevlâ buyurur bî-'itâb  
Cürmi olmayanlara yoğdur 'azâb

İde bunlar ya bizüm ne cürmimiz  
Hikmetiñe irmedi hiç 'ilmimiz

Hak Te'âlâ ide budur hikmetim  
Size vâsi' olısardır rahmetim

Anañuz hem atañuz gör n'itdiler  
Dünyâda feryâd u mâtem itdiler

[18a]

Tevbe istiğfâr idüp gitmediler  
Emrime râzı olup tutmadılar

İde bunlar Rabbenâ yâ Rabbenâ  
Bize luğf işle bağışla Rabbenâ

'Azrâ'î geldi bize kıldı cefâ  
Cân acısın gösterüp kıldı cefâ

Şimdi de böyle bu hasret n'idelüm  
Ğayri kimiñ kapusuna gidelüm

Diye Allâh cümlesin bağışladım  
Varıñuz cennetlere bağışladım<sup>51</sup>

Aldılar güneşde bulup her birin  
Luğf olup irişdi Ferhâd'a Şirîn

Ey Emânî dile Hakk'dan sen seni  
Gör ne luğf ıssı Hudâ'dır ol Ğanî

**El faşlu's-salisü fî haşri ehli's-şakâveti ve  
idhâlihî ile'n-nâri**

*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

Diñle imdi şol gedâlar hâlini  
Eşkıyâlar mübtelâlar hâlini

Bunlar oldur kim şefâ'at irmedi  
Hazret-i Mevlâ meded irgürmedi

Gerçi bunlar mü'minem dirler idi  
Hiç harâma bakmayup yerler idi

Tevbe tevfiğ olmamış gitmiş bular  
Dünyâda dürlü günâh itmiş bular

Ğaldılar bunlar karanlık vâdide  
Muşafâ'yı görmeyüp ol vâdide

Fermân oldu cümle tamu fevğine  
Aldananlar bu cihânıñ zevğine

Elli biñ yıl bunları yağa güneş  
Olısarlar kaynayan kazğan-veş<sup>52</sup>

[18b]

Anda yanup der içine batarlar  
Şofra sürüp tamulara atalar

Niçe yıllar şu deyu ağlayalar  
Pür-harâret sîneler tağlayalar

Şu yirine zehr-i mâri şunalar

<sup>51</sup> Telmihte bulunulan âyet şöyledir: Şüphesiz Allah insanlara çok şefkatli, çok merhametlidir. Hac, 22/65.

<sup>52</sup> Beyitte telmihte bulunulan âyet şöyledir: Melekler ve rûh O'na, miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar. Meâric, 70/4.



Su şanup içüp belâya gireler  
Göre bunlar bir kızıl bulut gelür  
Şanalar yağmur yağayup şu gelür  
Hürrem olup serserî feryâd ider  
Her biri ol şu bizi der şâd ider  
Yağdı 'akreblar bulutdan kim iri  
Şan semerlü ester olmuş her biri  
Şöyle şiddetle şokarlar anları  
Tağ gibi şişe o nâzik tenleri  
Besleme kardaş harâm ile teni  
Sa'y idüp şavm ile za'f eyle anı  
Niçe yıllar zâr u efgân ideler  
Dertleri artdıqça giryân ideler  
Bir siyeh bulut daği kim gördiler  
Karşudan kopup gelür şu şandılar  
Yağdı ilanlar bulutdan ejderi  
Şaŋki her birisi besrek<sup>53</sup> üstüri  
Düşeler yüzleri üstine bular  
Hayyeler kuyruğunu tâ ser tolar  
Şöyle şokup zehrini dökse gerek  
Ehl-i cennet âhi işitse gerek  
Lîki şanurlar ki kâfirlerdurur  
Şanmayalar şavt-ı mü'minlerdurur  
Niçe yıl Hannân u Mennân çağırup  
Yüzlerini her biri yere urup  
[19a]  
Bizi kurtar diyeler ğazbânlara  
'Aksine fermân olur pes anlara  
Süre süre ilteler cebbâneye  
Uğradılar göresin daği neye  
Tenleri tağlarca olur ol zamân  
Şiddet için çağırşurlar el-emân  
Ġâyet ile gicige uarayalar  
Kaşınuben tenlerin toğrayalar  
Tırnağı kızıl bakırdan anlarıñ  
Darbına düşmiş kamu ğazbânlarıñ

El-emân idüp şovuk yir diyeler  
Pes kamusun zemheriye koyalar  
Anda şovuk şöyle kim kâr eyleye  
Nârı güyâ anda gülzâr eyleye  
Diyeler kim el-emân vâ-şiddetâ  
Buz kesildi tenleri vâ-veyletâ  
Anda vardır bir kızıl deryâ mişâl  
Erimiş bakır meger deryâ mişâl  
Zemheriden çıkarup imdâd ile  
Ol nuhâsa atalar feryâd ile  
'Arşa çıkar zâr u efgân ol zamân  
İdeler Ġaffâr'a karşı el-emân  
Nür-ı 'arzî vü semâ Cebbâr olan  
Zü'l-'atâya Vâhidu'l-Kahhâr olan  
Tîz yetiş der Cebrâ'îl'e tamuya  
Cebrâ'îl daği yetişdi kamuya  
Yalvaruben ideler yâ Cebrâ'îl  
Var Muhammed Muştafâ'ya söylegil  
Bizi Hağ'dan dileyüp kılsun necât  
Rûh-ı pâkine ola yüz biñ şalât  
[19b]  
Cebrâ'îl şol dem yine 'arşa vara  
Yüz urup Ġaffâr'a karşı yalvara  
Vâhidu'l-Kahhâr olan ol Zü'l-Celâl  
Ol Kerem ıssı Hudâ ol Zü'l-Cemâl  
Var habîbim Muştafâ gelsün diye  
Nâr içinden ümmetin alsun diye  
Şöyle ta'cîl ile Cebrâ'îl Emîn  
Muştafâ'nuñ kaşırına geldi hemîn  
Gördi ol sultânı yüz biñ nâz ile  
Dürlü dürlü sâz ile âvâz ile  
İncüden hayme içinde nür ile  
Dört taraf vildân u ğılmân hür ile  
Haymenuñ dört biñ kapusu var işit  
'Aşık iseñ görmek için hoş iş it  
Dört biñi daği kızıl altun ile  
Kudretu'llâh'dan kamu me'mün ile

<sup>53</sup> Besrek: Tüylü devenin erkeği.

Didi Cebrā'īl aña ta'cīl ile  
Haq selām itdi saña tebcīl ile

Yā Muḥammed ne tūrursun tūr örü  
Ümmetiñden bī-hisāb dūzah tolu

Ben yetişdim gördüm evvel diledim  
Anlar için Haqq'a minnet eyledim

Muştafā'nuñdır şefā'at didi Haq  
Muştafā'nuñdır bu minnet didi Haq

Fā'iz-i ekrem Muḥammed tiz tūrup  
Gelüben sākında 'arşın yüz urup

Oquyup anda *fe-terdā* āyetin<sup>54</sup>  
Andan istircā getürdi gāyetin

Sen dimediñ mi ki yā Rab tā ki sen  
Rāzı olunca vireyim saña ben

[20a]

**Kemā k̄āle'l-lāhu tebāreke:** *وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ*  
*فَتَرْضَى*<sup>55</sup>

Var ḥabībim al bağışladım didi  
'Adlime lāyık iş işledim didi

Gele tamu üzre Faḥr-i kā'ināt  
Sākin ola tamu buldılar necāt

Ala gele cümle ber-nehrü'l-hayāt  
Yundılar bi'l-cümle buldılar necāt

Ferd u ferd viriliser yüce maḳām  
Ġamdan āzād eyledi Rabbü'l-enām

Cebhelerinden daḫi gide yazı  
Gitmeseydi 'ār iderlerdi yazı

'Ākıbet hem ehl-i a'rāfı Ḥudā  
Uçmağa fermān ider ol Zü'l-'atā

Līki tıfl-ı kāfire bu kār ola  
Tıfl-ı mü'minlere ḫizmet-kār ola

Yā aḫī hem bir rivāyet vardurur  
Cennet içre bākī yirler vardurur

<sup>54</sup> Telmiḫ yapılan āyet şudur: Rabbin sana mutlaka lutuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın. Duhâ, 93/5.

<sup>55</sup> İktibas edilen āyet şöyledir: Rabbin sana mutlaka lutuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın. Duhâ, 93/5.

Arttı kaldı çok kaşırılar ḫüriler  
Müsteḫaqqı kalmadı mevfürlar

Anda Allāh yaradır bī-ḫad beşer  
Mālik olur bunlara bī-ḫayr u şer

Mālik olurlar 'ibādāt itmeden  
Bir kitābın ismini yād itmeden

Ehl-i cennet cennete gire tamām  
Ölüm olmaz anlara hiç ve's-selam

Müşrikīn nāra muḫalled bī-meded  
Anlara daḫi ölüm olmaz ebed

Gel gönül İslām için ḫamd idegör  
Beş vakit içinde *el-ḫamd*<sup>56</sup> idegör

[20b]

Dā'imen 'aciz ile feryād idelüm  
Hem daḫi Ġaffār adın yād idelüm

Kādir u Kayyūm o gün imdād ide  
Feyz-i luḫfından bizi pür-şād ide

El-meded iy Girdigārā el-meded  
El-meded Perverdigārā el-meded

Dem-be-dem derviş Emānī el-emān  
Çaḫırup luḫfın umar yā Müste'ān

**El faşlu'r-rābī'u fī zemmi'l-eḫibbāi ve'l-  
eḫillāi ve fī medḫi na'li'l-Muştafā**

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Gel vefāsız yāre yār olma gönül  
Kıl ḫazer aḫyāra yār olma gönül

Dir iken yoldaşımız imān ola  
Hem ḫabirde nūr ile Qur'an ola

Ḥalk-ı dünyā çıkarur başdan seni  
Daḫi maḫrūm ide yoldaşdan seni

Şanma yārān-ı şafā hoş hāl ider  
Niçe yıllık tā'atın ibtāl ider

**Ḳale Ebū Esved ed-Dü'elī raḫimehu'l-lāh  
mā ḫaleḫa'l-lāhu ḫalkān ezarra mine'-  
şadīkı's-sūi**<sup>57</sup>

<sup>56</sup> Fatıha Suresi'ne telmiḫ yapılmıştır.

<sup>57</sup> Ebü'l-Esved ed-Dü'elī -Allāh'ın rahmeti üzerine olsun-; "Allāhu Te'ālā, kötü arkadaştan daha zararlı bir şey yaratmamıştır" dedi.

### *Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

يار بد بدتر بود از مار بد  
حق ذات پاک الله الصمد<sup>58</sup>

Kıl hâzer bir kerre düşmenden hemîn  
Ger muhibden biñ ola olma emîn

İki âdem bir yere gelse gülür  
Ger küfür söylerse imâmı gider

Var otur tenhâda ol fahr-i ferîd  
Münferid olan bulur qadr-i mezîd

Ehli dünyâdan hâzer eyle hâzer  
Nef' u sūdından dahi eyle güzer

#### [21a]

Bu cihân günden güne olmağda dūn  
Didi Aḥmed küllü 'âmin terzelūn<sup>59</sup>

*el-Aḥillā*<sup>60</sup> âyetinde kıl qarâr  
Zâhir olur kim bu sır yevme'l-firâr

Bir cevâhir söz yazam gör âşikâr  
Salṭanat tâci yanında bi-şikâr

قيل الانفراد من شيم الامجاد<sup>61</sup>

Münferidlerdir Ḥaqq'ın ḥaş kulları  
Dâ'imen tevḥîd iden maḳbūlları

Qadriñi bil gâfil olma yâ aḥî  
Bir naşîhat ideyim ol âgehi

Key ulu kıldur Muḥammed ümmeti  
Key katı maḳbūl Muḥammed ümmeti

Sâbıķinde sa'y idenler irmedi  
Ḥaḳ bu luṭfa anları irgürmedi

Niçe peygamber temennî iyledi  
Key Muḥammed ümmeti olsam didi

Sâbıķınuñ diñle bunda ḥâlini  
Gör Cerîḥü'l-'âbidiñ aḥvâlini

Devr-i 'İsâ'da işit ḳavl-i şarîḥ  
Bir yetim var idi kim ismi Cerîḥ

Var idi bir ihtiyâre anesi  
Gözi önünde döner pervânesi

Yedi yaş içinde tıfl iken Cerîḥ  
Anesi olmuşdı gâyet müsterîḥ

Ṭağa varup oğlı odın getürür  
Gâh furūḥt idüp ev işin bitürür

Yine birgün ṭağa varup işidir  
Bir ḥüb âvâz bilmedi ne kişidir

#### [21b]

Niçe yıllar bağrımı ḥün eyledim  
Kendimi bu ṭağda maḥzūn eyledim

Cürmimi 'afv eyle yâ Allâh meded  
Rabbenâ yâ Rabbi Rūḥu'llâh meded

Geldi oğlan pür-teḥayyür söyledi  
Anesine ol sözi naḳl eyledi

Anesi eydir eyâ oğlum Cerîḥ  
Bilürem kimdendir ol ḳavli şarîḥ

Ol niyâzıdır ḳamu ruhbânların  
Rüz u şeb ṭağda ṭurağı anların

Anlar olmuş Ṭaḥrî'nuñ dīvânesi  
Gice gündüz nürnuñ pervânesi

Döndi bir âh eyledi anda Cerîḥ  
İy benim anem otur sen müsterîḥ

'Ahdim olsun ben de anlardan olam  
Ḥâlıkıma anda ḥizmetler kılam

Anesi feryâd ider iy tâze-rū  
Sen ṭıfilsın vaḳti vardır gel berü

Didi oğlan kıl şabır olma 'adüv  
Sen beni ḳoy ḥâlime sağma sağı

Gönlüme düşdi benim 'aşḳ-ı Celîl  
Çâresi ol ṭağda olmağdır zelîl

Ḥaḳ Benî İsrâ'îl'in etfâlini  
Yarlığamışdır bilürsin ḥâlini

<sup>58</sup> Kötü arkadaş yılandan beterdir. Allahu Taâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir.

<sup>59</sup> "Her yeni gün öncekinden daha kötü olacak." Benzer lafızlarla; Buharî, Fiten, 6.

<sup>60</sup> Telmihde bulunulan âyet şudur: Allah'a itaatsizlikten sakınanlar dışında, dostlar bile o gün birbirinin düşmanıdır. Zuhruf, 43/67.

<sup>61</sup> "İnfirâd/yalnızlık, en şerefliğin tabiatıdır, dediler."

Anesine el-vida' kıldı Cerîh  
Çıkdı bir yüce tağa oldı ferîh

Gitti oğlan ane kaldı zâr ile  
Kimse yok söyleşür dîvâr ile

Hem o tağda bir 'azîz pîr var idi  
Niçe yıllar âh idüp ağlar idi

[22a]

Bu Cerîh aña varup kıldı niyâz  
Mest idüpdür beni 'aşk-ı Çâre-sâz

Pes bu dem aldı inâbet dersini  
Andan öğrendi 'ibâdet dersini

Geçdi bir yıl şöyle tâ'at eyledi  
Zevk u şevk ile 'ibâdet eyledi

Her kaçan kim 'aşk ile kılma nîdâ  
Karşu tağlardan gelür yüz biñ şadâ

Cümle ruhbân buña hayrân oldılar  
Râh-ı 'aşkda cümle noqşân kaldılar

Hem Cerîhu'l-'âbid ile buldı nâm  
Yeryüzinde söylenür oldı tamâm

Geldi ol 'İse'bnî Meryem rûh-ı Hâk  
Ol Cerîh'e uğrayup virdi sebak

Bâreka'llâh altı yıldır yâ Cerîh  
Yedi yaşında gelüp bulduñ ferîh

Yer gök ehli seni taḥsîn itdiler  
Birbirine cümle tebyîn itdiler

Ne murâdıñ var ise söyle baña  
Ben niyâz idem Ḥudâ virsün saña

Didi var bir dilegüm olur mı ol  
Vire mi anı baña ol luḫfı bol

Dilerim bu tağda ben bir şavma'a  
Cân u dil ile 'ibâdet kılmağa

Dest açup 'İsâ o dem kıldı niyâz  
Cebrâ'îl'e emr ider pes Çâre-sâz

Biñ yıl evvel ben yaratdım şavma'a  
Ol Cerîh için 'ibâdet kılmağa

Dünye halkı gelse kopmaz zerresi  
Biçdi anı kudretimüñ erresi

[22b]

Geldi destür ile Cebrâ'îl Emîn  
İki şakḫ oldı o dem şakḫ-ı zemîn

Çıkdı yeryüzine bir zîbâ yapu  
Zâhir oldı anda bir yâḫût kapu

Ḥüsninüñ vaşfı beyân olmaz anuñ  
Kudretinden ḫalk olunmuş Tañrı'nuñ

Hem içinde var şarâb u mâ'ide  
Âb u nân ile dükênmez fâ'ide

Didi Rûhu'llâh'a ol dem Cebrâ'îl  
İy du'âsı maḫbûl iy ḫavli nebîl

Ḥâḫ selâm itdi du'ân oldı ḫabûl  
Di Cerîh'e eylesün bunda duḫûl

Biñ yıl evvel ḫalk idüpdür ol Ğanî  
Yüz boyunca tûlı var otuz eni

Hem selâm itdi Cerîh'e Zü'l-Celâl  
Zerrece ḫalmadı gönlünde melâl

Ḥamd idüp Allâh'a ol demde Cerîh  
Gördi luḫfı oldı ḡâyet müsterîh

Cümle ruhbânlar ḡanî ben bir yetîm  
Gör ne luḫf itmişdir Allâhu'l-kerîm

Ol Cerîh ḫable'd-duḫûl 'ahd eyledi  
'Aşk-ı Mevlâ gör Cerîh'i n'eyledi

'Ahdim olsun kim bu günden şoñra ben  
Tañrıdan ḡayrıya olmasun suḫan

Tanıḫ oldı aña Rûhu'llâh o dem  
Hem vedâ' idüp daḫi gitdi o dem

Hem Cerîh Allâh deyüp itdi duḫûl  
Şavma'anuñ fevḫine buldı vuḫûl

Kudret ile ḡâ'ib oldı ḫapusu  
Ğâ'ib oldı daḫi dünyâ ḫapusu

[23a]

Geçdi on yıl ol Cerîh'in anesi  
ḫande gitdi bilmedi cânânesi

Ḥâḫ Te'âlâ ḫıfz idüp bildirmedi  
Çok ecirler viriser güldürmedi

Evine girmez arardı rûz u şeb  
Yimeḫ içmek aña olmuşdı ta'ab

Bir ulu yolca giderken nāgehān  
Gördi Rūhu 'llāh'ı itdi el-emān

Oğlumı gördiñ mi yā 'Īsā didi  
Hem beni bildiñ mi yā 'Īsā didi

On yıl oldı yā Nebī oğlum Cerīh  
Gitdi gelmez bir gün olmadım ferīh

Didi 'Īsā sağdır ol gördüm anı  
Hem daħi maqşūda irgürdim anı

Luṭf olup Haqdan aña olmuş ferīd  
'Uzlet idüp olmuş ol hayrul-'abīd

Beyt-i Maqdes'de fulān tağ üzre ol  
Aña zībā ev virüpdür luṭfı bol

İşidince sağluğun ḥātūn hemān  
Gözlerinden kanlı yaş oldı revān

Düşdi yüzi üstüne bī-hūş olup  
Gitdi 'aqlı anda pür-medhūş olup

Gitdi 'Īsā gördi yokdur çāresi  
Bağrı hūn olmuş oñulmaz yāresi

Hasretiyle yana dertlü aneler  
Görince pervāne dertlü aneler

'Aqlı geldi başına pes tırdı ol  
Çün haber aldı o tağı buldı yol

Çıkdı tağa bir kaşır gördi ki nūr  
Şa'sa'a virmiş tağa bedru'l-budūr

[23b]

Geçdi karşusunda bir āh eyledi  
İy Cerīh'im kandesin vāh eyledi

Pencereden gözine gitdi Cerīh  
'Ahdı var Mevlā ile n'itdi Cerīh

Yüz çevirdi şabr idüp söylemedi  
Vālidem ḥāliñ nicedir dimedi

Yine bir kez bakdı gördi anesi  
Şaçların yolup yanar pervānesi

Bir ğarīb aḥvāle düşdi ol Cerīh  
Bir bilinmez ḥāle düşdi ol Cerīh

Didi söylersem bu kez 'ahdim şınar  
Hışm ider Mevlā ebed cismim yanar

Anem için ne görürsem göreyim  
Tā ölünce 'ahdim üzre tırayım

Tañrıdır gönlümde her bir lahzada  
Anemi görsem gider bir lahzada

Bakdı gördi anesi gelmez şadā  
Ellerin kaldırdı itdi bed-du'ā

Başın açup didi yā Rab dilerim  
Cān u dilden saña minnet eylerim

Ḥalk içinde anı tecrīs idesin  
Ane ḥaqqın aña tedrīs idesin

Böyle deyüp getdi āh u zār ile  
Ḥānesine gitdi biñ efkār ile

Gün gün artmakta Cerīh'in yāresi  
Derde düşmiş Tañrı'nuñ bī-çāresi

Tañrı'nuñ 'aşıkları giryān olur  
Derd-i 'aşkından cigerler kan olur

Ġam yemez dünyāda hīç 'āşī olan  
Baħr-ı 'ısyān içre ğavvāşı olan

[24a]

Gör każā ile Cerīh'in ḥālini  
Nice olısar diyem aḥvālini

Bir bölük aġnām ile bir cāriye  
Günde bir gün geldi bu ol areye

Şavma'a sāyesine geldi şarīh  
Uyudu pes anı görmedi Cerīh

Geldi bir rā'ī zinā itdi hemān  
Cāriye hīç tuymadı oldı revān

Uykusın aldı vü gördi ḥālini  
Ağlayurak gitdi gör aḥvālini

Geldi bir bol yeñli bir ruhbān aña  
Böyle göründi meger şeytān aña

Didi kimdir söyleyem anı şaḥīh  
Şavma'adan çıkuben itdi Cerīh

Bir kaç ay hīç tanmadı bu cāriye  
Ġıll u ğışdan kalbi anuñ 'āriye

Müddet irdi karnı debrendi anuñ  
Oldı pür-heybet gözi mevlāsınuñ

Didi yā mel'üne bildim lā-muḥāl  
Oda yaqam seni şimdi bī-mecāl

And içüp didi ki bilmem ne kişi  
Ol Cerīḥü'l-'ābid itmiş bu işi

Vardı mevlāsı o şehriñ şāhına  
'Arz-ı hāl itdi Cerīḥ'i şāhına

Şāhı fermān eyledi tutuñ anı  
Tīz bugün oda yandurup yaqıñ anı

Gitdiler bir dürli çāre olmadı  
Kendi gitdi daḥi çāre bulmadı

Didi şāh fāriğ oluñ olmaz 'ilāc  
Kimseler ol ma'bede bulmaz 'ilāc

[24b]

Geldi ol bol yeñli ruhbān ol zamān  
Didi şāha pādişāhım el-emān

Ol Cerīḥ'i ben tanıklık kıluram  
Dā'imā fışk işler ol ben bilürem

Şandıñız kim savma'a rahmānīdir  
Ol ki şeytāna uyar şeytānīdir

Diyesiz tākında anuñ yā Cerīḥ  
Tapduḡıñı ger sever iseñ şāḥiḥ

Gel aşāğa deyüben tut yaqasıñ  
Der-'aḳab boynuña zencīr taqasın

'Āḳıbet bu fenn ile getürdiler  
Boynuña timur urup götürdiler

Dir Cerīḥ yā Rab şımazdım 'ahdimi  
Adıña and virdiler gör ḥalimi

Cümle ruhbānlar o taḡdan geldiler  
Taşlar ile sīnelerin deldiler

İftirādır bu Cerīḥ'e didiler  
Derdine düşüp bular ḡam yidiler

Kerbelā günleri oldu ol zamān  
Yalvarup şāha didiler el-emān

Pādişāhım bizi yaq yaqma anı  
Didi olmaz yaqarım şimdi anı

Cāriye gelsün baḳalum o mıdır  
Ol işi işleyen aña bu mıdır

Der-'aḳab gönderdiler mevlāsını  
Yine iblīs aldı ya mevlāsını

Ḥāşılı iblīs gelüp evvel aña  
Didi vardıḳda şaḳm ḳalma taña

Ben tırayım şol yanında baqasın  
Benden aña kavrayup el yaqasın

[25a]

Gitdi iblīs ara yirden n'idelüm  
Geldi mevlāsı didi ḳalk gidelüm

Varduḡı dem didiler bul ḥaşmuñı  
Yaqasın al āteşe şal ḥaşmuñı

Cāriye gördi ki bol yeñli tıurur  
Şaḡ yanında biri maḥzūn oturur

Ḳavradı aldı yaqasın budur ol  
Beni rüsvāy eyleyen ol fışkı bol

Fāşık imiş bildiler ya'nī Cerīḥ  
Didiler oldu bugün fışkı şariḥ

Bu Cerīḥ bilür bu işiñ aşlını  
Anesinüñ bed-du'āsı faşlını

Pādişāh emr eyleyüp od yaqdılar  
Ol Cerīḥ'e fāşık ismin taqdılar

Pes Cerīḥ luḡ eyleyüp baḳıñ didi  
Vālidem gelsün o dem yaqıñ didi

Anesini der-'aḳab getürdiler  
Ol Cerīḥ'in ḥalini bildirdiler

Ninesi aña ḥelāl itdi o dem  
Ḥaḳ Te'ālā daḥi n'itdi gör şu dem

Gördiler heybetle Rūḥu'llāh gelür  
Ol Cerīḥ'e sırr-ı luḡfu'llāh gelür

Didi 'İsā şabr idiñ bir göreyim  
Şübheñiz ḥal eyleyüp bildüreyim

Uyduñuz iblīse pāk ḳuldur Cerīḥ  
Ḥaḳ ḳatında ḳatı maḳbüldur Cerīḥ

Hem didi cāriyye nice bildügin  
Pes o mel'ūnuñ aña bildirdügin

Vaḥyi geldi iki yüksek kürsiye  
Cāriyeyle çıḳa ḳarşu ḳarşuya

[25b]

Yüce şavt ile Cerîh şora cevâb  
Baṭn içinden işidiñ kavlı-i şavâb

İki bālâ kürsi kurdılar hemân  
Karşu karşu çıktılar bunlar ol ân

Ol Cerîh bir şavt ile kıldı kelâm  
Didi benden mi olursun yâ ğulâm

Didi senden olmadım ben yâ Cerîh  
Bir fülânuñ rā'îsi atam şahîh

Arayuben rā'îyi tiz buldılar  
Kendi ikrâr itdi oda şaldılar

Pes bu kez cümle Cerîh'e üşdiler  
Elin ayağın öpüp tutuşdılar

Geldi dîne niçe kâfir ol zamân  
Didiler 'Îsâ nebîdir bî-gümân

Bilesince şavma'aya vardılar  
Kapı zâhir oldu girdi gördiler

Kırk yıl olunca ziyâret kıldılar  
Geçdi kırk yıl ğâ'ib olmuş bildiler

Didi 'Îsâ pür-ta'accüb iy Hudâ  
Hiç Cerîh gibi kuluñ var mı ola

Lâ-cerem kurbiñda bir hablu'l-verîd  
Halk olur mı böyle bir hayrul-'abîd

Bir nidâ gönderdi hâtifden Hudâ  
Ol qarındaşañ Muhammed Muştafâ

Hayr-ı ümmetdir anuñ ümmetleri  
Ger kalîl olsa dañi minnetleri

Anlar iledir cihânıñ ğâyeti  
Anlar için gönderüz bu âyeti

**Ķāle'llāhu tebāreke ve te'ālā:** <sup>62</sup> كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ  
el-āye. أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

<sup>62</sup> İktibas edilen âyetin tamamı şöyledir: **Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.** İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da inanmış olsalardı elbette onlar için hayırlı olurdu; içlerinden inananlar da var, fakat çoğu yoldan çıkmıştır. Âl-i İmrân, 3/110.

[26a]

Bir Muhammed ümmeti kim dilese  
Ol Cerîh gibi teferrüd eylese

Bir dakîka içre illa'llāh dise  
Hem Muhammed'dir Resūlu'llāh dise

Ol Cerîh'in biñ yılına irişür  
Cennet içinde Cerîh'e görüşür

Hem Cerîh'in otura üst yânına  
Çok Cerîhler iremez meydânına

Ol dem 'Îsâ didi ne hûb kul ola  
Keşki aña ümmet olsaydım n'ola

Bil Muhammed Muştafâ Ahmed'dir ol  
On sekiz biñ 'āleme rahmetdir ol

**Kemā ħāle'llāhu tebāreke ve te'ālā:** <sup>63</sup> وَمَا  
أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

İy Muhammed ümmeti hoş bilüñüz  
Şekl-i na'lini ziyâret kıluñuz

Ol Habîbu'llāh Muhammed Muştafâ  
Na'l-i pākini gören bulur şafâ

Yedi şeklin gördüm anuñ aşikâr  
Bunda bir şeklini kılam yâdigâr

Var anuñ âşarı çok zâ'irlere  
Ber-güzâr itdim anı fâhirlere

Kıl nazar na'l-i Resūl'e şubḥ u şâm  
Sâğar-ı 'aşk ola qarşıñda tamâm

Her kişi kim bunda cür'a nüş ide  
'Aşka tuş olup özin medhüş ide

Nâzirānuñ arta ħadr u rif'ati  
Ol Muhammed na'l-i pāki hürmeti

Bu Emāni gördi tıldı şevk ile  
Sen de aç bu kâğdı gör zevk ile

[26b]

'Urüc itdi bunuñla āsumāna  
Vuşul oldu ma'an bu lā-mekāna<sup>64</sup>

<sup>63</sup> Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiyâ, 21/107.

<sup>64</sup> Bu varakta Na'el-i şerif resmi çizilmiştir.

[27a]

**Hāzā na'tü şāhibi'n-na'li vecedtü hū fī kitābi  
Zehri'l-Ḥadāyik**

نبي كساه الله من نور قدسه  
فمنه سرا نور على كل زاھري

فما الشمس الا مسحاً من جبينه  
وما البدر الا من سنا الوجه باھري

تبارك من اعطاه ماليس يعطه  
الى غيره من اولين و اخري

فما شئت قل في بعض بعض صفاته  
فلم يبلغ المعشار ملاً الدفاتري

نبي الهدى غيث الندى مجلى الصدا  
موقى الردا مفتى العدا بالبواتري

منير الرجا بدر الدجا كامل الحجى  
امام لحي كم قد فجي كل فاجري

مزين الجلا قطب العلا حسن الملا  
مزيل البلا محى الكلا بالمواطري

مليح الحما عذب اللما سيد سما  
غمام هما روض نما بالمفاخري

عزال النقا كنز التقا صارم اللقا  
مزيل الشقا كم قد سقى فى الهواجري

سعت نجوة العشاق من كل وجهة  
رجالاً و ركبانا على كل ضامري

هو المصطفى المحمود فى الارض والسما  
ودان له بدو الانام المناظرى

عليه سلام الله ماهيت الصبا  
فناح بها زهر الغصون التواظرى

وال واصحاب اقاموا شريعة  
باصقل سيف اشهر الدين ظاهري

شيع مطاع نبي كريم  
قسيم جسيم بسيم وسيم<sup>65</sup>

[27b]<sup>66</sup>

**Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün**

Ümmet olan ƣadrini bilmek gerek  
Her ne buyurmuş anı ƣılmaƣ gerek

Ƙadrini bilen yeri a'lādadır  
Bilmeyenler esfel-i ƣayyādadır

Ḥubb-ı dünyādān ferāƣat ideƣör  
'Ömrün olduƣa 'ibādet ideƣör

Ehl-i dünyā ber-şekāvet bī-gümān  
'Uzlet iden buldı rāḫat cāvidān

Ehl-i ḫalvetdir şafānuñ nā'ili  
Gör ne pend itmiş bu ƣavliñ ƣā'ili

راحتى يا اخوتى فى خلوتى  
وبلائى كله من عشرتى

<sup>65</sup> Allah'ın kuds nuruyla bezediği bir nebi! Kendisine bir sır bahşetmiş ve onu nur sahibi herkesten daha münevver kılmıştır. Güneş, onun alınıdaki parıltıdan ibarettir. Ay ise gül yüzünden bir ışıktan ibarettir. Evvel ve ahir kimseye vermediğini, O'na veren ne yücedir. Sen dilediğin kadar onun sıfatlarından sayadur, anlattıklarının küçücük bir parçası ciltlere sığmaz. Hüda'nın nebisi, cömertliğin gavsı, kalplerdeki pası gideren, ridanın koruyucusu, düşmanlığın kökten kurutucusu! Recânın müniri, karanlığın bedri, kâmil hüccet, sığınanların imamı, facirlere korku salan! Celanın süsleyicisi, ulviyetin kutbu, insanların en güzeli, belayı gideren, yağmurlar misali kötülüğü yok eden! Hamânın latifi, tatlı dilli, yüceliğin efendisi, hüma bulutu, mefharlarla büyüyen bir bahçe! Temizlik bulutu, takva hazinesi, keskin bakışlı, şakileri ortadan kaldıran, muhacirlere su dağıtan ve besleyen! Aşıklar her yönden hızlıca, yaya ve binek üstünde ona doğru geldiler. O Mustafa'dır; yerde ve gökte övülmüş, tüm yaratılmışlar ona doğru yaklaşmıştır. Ona Allah'ın selamı olsun, saba rüzgârı yayıldıkça. Dallardaki benzersiz çiçeklerin kokusu onunla yayılmıştır. Yine salat u selam en keskin kılıçları ve en güçlü dine olan yardımlarıyla şeriati ikame eden aline ve ashabına olsun. Onlar itaat edilen kerem sahibi nebinin tabileri, adaletli, cesim, besim ve yücedirler.

<sup>66</sup> Derkanarda şu âyet kaydedilmiştir: Sonra bunların ardından artık namazı kılmayan ve nefsanî arzulara uyan bir nesil geldi. Bunlar elbette azgınlıklarının cezasını bulacaklardır. Meryem, 19/59.



كلما عاشرت قوما مدة  
أظهروا عيبي وابدو ذلتي

لم اجد منهم صديقا منصفنا  
يحفظ العيش و يرعى صحبتي

ما رايت العز فيما بينهم  
بل رايت عزتي في عزلتى<sup>67</sup>

Ey Emānī ḥabbeze ʿl-bezlü ʿl-beyān  
Maʿden-i esrārīñi kıldıñ ʿiyān

**El-faşlü ʿl-ḥāmisü fī liḳāi ʿr-Raḥmāni aḳşā  
lezzeti ʿl-cinān**

*Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

İşit imdi sen bu rāzı cān ile  
Ol beḳāya göçegör imān ile

Cennet ehli çün girürler cennete  
Ğarḳ olurlar anda dürlü niʿmete

Dürlü dürlü lezzet içre ḫalsar  
Nitekim balıḳ şuya ğarḳ olısar

Niçe yüz biñ kerre yüz yıl tāʿatiñ  
Ecri degmez anda hiç bir sâʿatiñ

[28a]

Tāʿatim dāʿim benim bu el-emān  
Luḫfıña maḫzar düşür yâ Müsteʿān

Tāʿati buldı günāhdan ʿār iden  
Her seherler ḳalkup istiğfār iden

Didi Aḫmed bizlere istağfirü  
Nāzil oldu çünki ḳultüʿstagfirü

**Kemā ḳāla ʿllāhu teʿālā:** <sup>68</sup> فَتُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ  
كَانَ غَفُورًا

<sup>67</sup> Kardeşlerim! Benim rahatım halvetimdedir, başıma gelen tüm belalar ise insanlara karışmakta. Herhangi bir toplulukla bir dönem vakit geçirsem, ayıplarımı ortaya çıkardılar ve zilletimi gösterdiler. Onlardan insaf sahibi bir dost bulamadım, hayatımı koruyan ve arkadaşlığımı gözeten. Onlarda izzet denen şeyi görmedim; aksine izzetimi uzletimde buldum.

<sup>68</sup> Dedim ki: "Rabbinizden bağışlanmanızı dileyin; O, çok bağışlayıcıdır. Nuh, 71/10.

Bir zaman bir usta derzi var idi  
Müslimān idi vü hem dīn-dār idi

Ḳondı bir ḫüb ḳuş anuñ ḳarşusına  
Şandı nūr indi anuñ çarşusına

ʿĀşık olup ḫurdı ḫutmaḳ ḳaşdına  
Ḳuş uçup ḳondı menāre üstüne

Göz göre oldu Ḥaḳḳ ʿiñ dīvānesi  
Ḳırḳ yıl oldu ol ḳuşuñ pervānesi

Şu perīsi idi çıḳmış sāḫile  
Gitdi ḳaldı derzī āh u vāh ile

Ol menāre üzre ol derzī ḳişi  
Günde ḳırḳ kerre çıḳardı gör işi

Ger görünseydi ferişteh bir ḳula  
ʿĀlemi almazdı ol ḳul bir pūla

İde fermān ile Rıdvān anlara  
Ol gül-i terden müleyyen tenlere

Luḫf ile dir ḳaldı mı daḫi dilek  
Bunlar eydür ḳalması hiç yâ melek

Zevḳimüz hiç zāʿil olmaz bā-vefā  
Ya gelür mi ḫāḫra āḫar şafā

Açdı yetmiş biñ ḫicābı Züʿl-Celāl  
Zāḫir oldu cümleye ol Züʿl-Cemāl

[28b]

Ehl-i cennet cümle sekrān oldılar  
Niçe yüz biñ yıl şafāda ḳaldılar

Toymağa her lezzete ḫadd u zevāl  
Vardurur illā liḳāʿ-i Züʿl-Celāl

Niçeler dünyāda ʿāşık oldılar  
Tā ölünce zār u giryān ḳaldılar

Şehvet-i dünyā cehennem nārıdır  
Zaḫmet-i dünyā cinān gül-zārıdır

**Kemā ḳāle ʿaleyhi ʿs-selām: Elā ve inne ʿl-  
cennete ḫuznün bi-rabvetin elā ve inne ʿn-  
nāre sehlün bi ʿş-sehve**<sup>69</sup>

*Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

<sup>69</sup> Resûlullâh aleyhi's-salâtü ve's-selâmdan rivayet edildiği üzere "Cennet insanı zorlayacak tümseklerle, cehennem ise şehvî kolaylıklarla çevrilmiştir/kuşatılmıştır."

Bir hikāyet söyleyem kim yahşırak  
 ‘Aşık olanlar alur bundan sebak

‘Aşr-ı Mūsā var idi çok kāmīlīn  
 Bir ‘azīz var idi şeyhu’l-‘ābidīn

Bel’am-ı Bā’ūr’a olmuşdı mürīd  
 Yoğ idi hīç öyle bir merd-i ferīd

Olmış ol ‘uzlet ile maḥbūb-ı Hāk  
 Ol virürdi ‘aşk-ı Mevlā’dan sebak

Geldi bir dervīş henüz taze yigit  
 Vire şeyhu’l-‘ābidīn aña ögüt

Dersimi vir iy veliyyu’llāh benim  
 Cān u dilden sevdüğim Allāh benim

Didi hīç gülme şakın dünyāda sen  
 Çün seversin Hākḳ’ı iy hulki ḥasen

Ḥubb-ı Mevlā’ya naşīhat bu kelām  
 Var belālar ölçeği ol yā gulām

Hīç şikāyet itme derdiñ yā aḥī  
 Cümleñüñ alçağı olursañ daḥi

Dir cemāl için belālar ölçeği  
 Olayım her mübtelālar alçağı

[29a]

Diledi bu niyyete andan du’ā  
 Pes du’ā itdi aña merd-i Ḥudā

Hāk Te’ālā ol cüvāne n’işledi  
 Aña çok yıllar ‘ömür bağısladı

Bir zaman oldu unuttı niyyeti  
 Dünyānuñ oldu ṭama’-kārı katı

Ol ṭama’ itdükçe kārı ḳalmadı  
 Hem daḥi hīç yār-ı ḡārı ḳalmadı

İki yağa ıssı olmadı ebed  
 Dervīş oldu zār u giryān bī-meded

Ḳande varsa bulunur dürlü ḳazā  
 Ḳapudan bakmağa virmezler rızā

Şehr-i Şām’a geldi bu ol rāz ile  
 Çok Yahūdīler görür biñ nāz ile

Sükkerī nān ile tölmiş mā’ide  
 Bu yalıñ ayak gezer bī-fā’ide

‘Aklı açlıkdan ḥāfif olmuş idi  
 Başına dürlü belā gelmiş idi

Didi yā Mevlā senüñ düşmenleriñ  
 Pür-ḥarīr yerler o nāzik ḥūnlariñ

Ben yalıñ ayak deyüp ol zār ider  
 Gördi bir sā’il ayaksız zār ider

Didi bunuñ ayağı yok pür-elem  
 Rāzı olup ḥāline pes gitdi ḡam

‘İbret aldı tevbe istiḡfār idüp  
 Gitdi bir āḫar diyāra ‘ār idüp

Aḡniyālardan şanur itdim firār  
 Ṭā gedālar buluben ḳıla ḳarār

Gör belāyı anda bir beg var idi  
 Mālı çok hem zālīm u cebbār idi

[29b]

Ol diyār içinde ol bir şāh idi  
 Şanasın Nemrūd ile hem-rāh idi

Virmiş aña Hāk behāyim bī-ḥisāb  
 Bāḡ u bāḡçe görücek ḳalmadı tāb

Girdi şehriñ içine ḳıldı nażar  
 Ḳaşrunıñ ṭulına yok medd-i başar

Çıkdı taşra didi bir kez yā Ḳadīr  
 Bilürem hīç yokdurur saña nażīr

Ben de yā Rab ḳuluñum ol bey gibi  
 Açlıḡımdan pür-fiḡānım ney gibi

Bir külāh ḳaldı başımda tārūmār  
 Gice gündüz işim oldu āh u zār

Fırladup atdı külāhu ber-hevā  
 Döne döne ḡā’ib oldu ber-hevā

Didi yā Rab şimdi ben ne ḳıloram  
 Ol bege viridiñ külāhum bilürem

Bunca mālı ol bege viridiñ meded  
 Ol külāhu aña irgürdüñ meded

Didi yā Rab dilerem ḳılma melül  
 Bir ḫarāb ev gördi hem itdi duḫül

Sen beni yā Rab ana ḳul idesin  
 Ol külāh gibi beni de viresin

Tîz beni kûl eyle dirken nâgehân  
Ol hârâb ev üstüne düşdi hemân

Tâ ser-â-pâ cismi gark-ı hûn olup  
Zikri anda el-meded bî-çün olup

Didi yâ Rab sen bilürsin hâlimi  
Saña tefvîz eyledim ahvâlimi

Bir melek geldi anı kıldı hâlâş  
Hem elinde bir tabak var ihtîşâş

[30a]

Taze pişmiş nân u helvâ sükkerî  
Yimege nâz itdi yüz tütüdi giri

Halka zahmetsiz meşakqatsiz virür  
Baña dürlü dürlü dertler çekdirür

Bir nidâ geldi nedür gam yidügün  
Sen unuttuñ mı cemâli didügüñ

Niyyetiñden döndüñ ise bî-gümân  
Niçe biñ yıl olasın şâh-ı cihân

Gelsün ol beg karşuna ki el bağlasın  
Dünyâ halkı cümleten bel bağlasın

Hân u hammâm içre ‘izzet göresin  
Herkesiñ bâlâsına oturasın

‘İzzet-i dünyâ olursa mâl ile  
‘İzzet-i ‘uqbâ olur a‘mâl ile

**‘İzzu‘d-dünyâ bi‘l-mâli ve ‘izzu‘l-âhireti  
bi‘l-a‘mâli<sup>70</sup>**

İşidüp dervîş anı âh eyledi  
Secde kıldı Allâh Allâh eyledi

Tâ ezelden ‘aşıkam yâ Rab saña  
Ol külâhı dañi virme sen baña

Bir dañi âh itdi dervîş cân ile  
Rûhı teslîm eyledi îmân ile

Böyle kûl Mevlâsını dâ‘im görür  
Dâ‘imen zâkir u hem şâ‘im görür

Rabbenâ yâ Rabbenâ biñ cân ile  
Dilerüz gönder bizi îmân ile

Ey Emânî buldı nazmıñ gâyeti  
Hâzırânuñ arta mecd u tã‘ati

Yaz bu târihe *bu mecdü‘l-hâzırîn* [1155/1742-43]

Büy-ı rahmet oldı *Verdü‘ş-Şâlihîn*

<sup>70</sup> Dünyanın izzeti mâl ile, âhiretin izzeti ise ameller ile.

## Kaynakça:

- AKSOY, Hasan (2010), Şemseddin Sivasî, *DİA*, (XXXVIII cilt), İstanbul: TDV Yayınları.
- ALGÜL, Hüseyin (1994), Ebû Eyyüb el-Ensârî, *DİA*, (X cilt), İstanbul: TDV Yayınları.
- ASAĞ, Mehmet (2017), *Şeyh Mûsâ Emânî'nin Nûr-ı Vehhâc Adlı Eserinin Metin ve Muhtevâ Özellikleri*, İstanbul Üniversitesi, SBE, Y. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- AYDEMİR, Adem (2014), Divanü Lügati't-Türk'te "Ağlamak" ve "Gülmek", *International Journal of Language Academy*, Volume 2/1, Spring 2014, 247/259.
- BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed b. el-Huseyn (1990), *Şuabu'l-İmân*, Tahkik: Muhammed es-Saîd Besyonî Zağlûl, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- ÇAĞRICI, Mustafa (1989), Ahlak, *DİA*, (II cilt), İstanbul: TDV Yayınları.
- ÇELEBİ, İlyas (2012), Vefk, *DİA*, (XLII cilt), İstanbul: TDV Yayınları.
- ÇELİK, Ejder (2003), "Türk Kültüründe Öğüt Geleneği", *Türk Dili*, 622, 562.
- DÂVÛD-I KAYSERÎ-İ RÛMÎ, Muhammed (H. 1370), *Şerh-i Füsûsu'l-Hikem*, Tahkik: Üstâd Seyyid Celâle'd-dîn Aştîyânî, Tahran: Şirket-i İlmî ve Ferhengî.
- DOĞAN, Özlem (2004), *Etik-Ahlak Felsefesi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- EKİCİ, Mehmet (2007), *Türk Edebiyatı Tarihi (Destanlar)*, İstanbul: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- EMÂNÎ, Şeyh Mûsâ, *Verdü's-Sâlihîn*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6365.
- EN-NÎSÂBÛRÎ, Hâkim (1411/1990), *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ, Beyrut: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye.
- GAZZÂLÎ, İmam (1968), *Abidler Yolu*, Ter. Yaman Arıkan, İstanbul: Yayıncılık Matbaası.
- GÜVEN, Ömer (2019), *Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifîn: Dil İncelemesi Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, İstanbul Üniversitesi SBE., Y. Doktora Tezi, İstanbul.
- HARMAN, Ömer Faruk (1992), Bel'am b. Bâ'ûrâ, *DİA*, (V cilt) , İstanbul: TDV Yayınları.
- KAHRAMAN, Abdullah (2011), Tâvûs b. Keysân, *DİA*, (XL cilt), İstanbul: TDV Yayınları.
- KALKANDELEN, A. Hilâl (2015), "Pendnâmeler Işığında İnsânî Değerler", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43, 288.
- KAPLAN, Mahmut (1992), "Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I", *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sos. Bil. Dergisi*, III cilt, 3, 23.
- KARLIĞA, H. Bekir (1996), *Gazzâlî, DİA*, (XIII cilt), İstanbul: TDV Yayınları.
- KOÇAK, İnci (1985), "Cahiliye Çağı Şiirinde Öğüt Örnekleri", *Doğu Dilleri*, IV Cilt, Ankara: 1, 25.
- SELÇUK, Bahir (2017), Osmanlı Nesir Geleneğinde Çeviri Anlayışı: Ahlâku's-Saltana Çevirileri Örneği, *Klasik Edebiyatımızın Dili (Bildiriler)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 340.
- SİVÂSÎ, Şemseddin (2015), *Mir'âtü'l-Ahlâk*, Haz. Birgül Toker, Sivas: TDV Yayınları.
- SÜMBÛLLÜ, Yusuf Ziya (2015) "Türk-İslâm Kültüründe Nasihatnâme İçerikli Eserlere Genel Bakış", *Türk İslâm Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-7.
- ULUCAN, Mehmet (2012), "Türk Kültür ve Edebiyatında Pend (Öğüt) Geleneği", *Prof. Dr. Mine MENGİ Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, Adana, 218.
- YENİTERZİ, Emine (2007), "Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (V cilt), 10, 433-468.
- YENİTERZİ, Emine (2002), "Mevlânâ'nın Eserlerinde Ahlâkî Unsurlar", *Selçuk Üniversitesi X. Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 327-342.
- YILDIRIM, Nimet (2005), "Fars Öğüt Edebiyatı", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 51.
- YILMAZ, Hasan Kâmil (1992), *Bustânü'l-ârifîn, DİA*, (VI cilt), İstanbul: TDV Yayınları.